

Rijkswet van [XXX], houdende regels met betrekking tot het bereiken van houdbare overheidsfinanciën door het land Aruba (Rijkswet houdbare overheidsfinanciën Aruba (Rijkswet HOFA))

ALGEMEEN

1. Inleiding

Doelstelling en strekking

Dit voorstel van rijkswet regelt de normen voor het bereiken en behouden van houdbare overheidsfinanciën door Aruba en het financieel toezicht dat daarmee gepaard gaat vanuit de raad van ministers van het Koninkrijk. Dit voorstel dient in samenhang met de Landverordening waarborging houdbare overheidsfinanciën (LWHO) te worden gelezen. De LWHO regelt de kwantificering van de normen. De LWHO zal tegelijk met deze rijkswet in werking treden. Door middel van de Landsverordening Aruba Tijdelijk Financieel Toezicht (LAFT) is in 2015 financieel toezicht ingesteld op de begrotingen van Aruba.¹ De LAFT zal worden ingetrokken met ingang van inwerkingtreding van deze rijkswet en de LWHO.

Het uitgangspunt van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden (Statuut) is dat elk land van het Koninkrijk zelf verantwoordelijk is voor de deugdelijkheid van bestuur. Het toezicht zoals geregeld in deze rijkswet is gebaseerd op artikel 38, tweede lid, van het Statuut, juist omdat overheidsfinanciën en het financieel beheer een landsaangelegenheid zijn. Aruba en Nederland zijn het met elkaar eens dat het toezicht tijdelijk is en dat er dus op een gegeven moment een einde aan zal komen. Deze rijkswet voorziet daarin. De mogelijkheid tot laten vervallen van de rijkswet is expliciet geregeld in artikel 42.

De LAFT vormt vanaf 2015 de juridische basis voor het College Aruba financieel toezicht (College). Dit College zal ook op basis van deze rijkswet een beoordeling geven over de begrotingen, uitvoeringsrapportages en jaarverslagen van Aruba aan de hand van de toezichtsnormen. Daarnaast is het College bevoegd om de Rijksministerraad te informeren over risico's ten aanzien van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën van Aruba. Ten slotte heeft het College een adviserende rol jegens de raad van ministers van het Koninkrijk. Dit houdt onder andere in dat het College advies zal uitbrengen over de naleving van de normen voor financieel toezicht door Aruba. In dit voorstel is bewust gekozen om diverse momenten van bestuurlijk overleg tussen Aruba, Nederland en het College bij de beoordeling van de begroting in te lassen. Deze bestuurlijke gesprekken hebben tot doel te voorkomen dat het College de raad van ministers van het Koninkrijk adviseert om een aanwijzing te geven. Aruba en Nederland zijn van mening dat dit een gelegenheid creëert om in overleg een oplossing te vinden voor door het College geconstateerde tekortkomingen. Het financiële toezicht zoals dat is opgenomen in deze rijkswet zal vervallen op het moment dat Aruba voldoet aan de voorwaarden voor het vervallen van deze rijkswet. Binnen vijf jaar na de inwerkingtreding van deze rijkswet – en daarna periodiek – zal de werking van deze rijkswet in de praktijk worden geëvalueerd.

Achtergrond en aanleiding

Op 4 juni 2024 hebben Aruba en Nederland het zogenaamde Bestuurlijk Akkoord Aruba-Nederland rijkswet houdbare overheidsfinanciën (Bestuurlijk Akkoord) gesloten, waarin onder meer de totstandkoming van een nieuwe consensusrijkswet gericht op het bereiken en behouden van houdbare overheidsfinanciën van Aruba werd afgesproken. Onderdeel van de afspraken is dat de nieuwe rijkswet een normenkader bevat met begrotingsregels die bijdragen aan duurzaam houdbare overheidsfinanciën en daarmee aan een structureel gezonde sociaaleconomische ontwikkeling met ruimte voor anticyclisch begrotingsbeleid.² Verder is afgesproken dat de positie van het College behouden blijft en dat het oude voorstel voor de Rijkswet Aruba financieel toezicht wordt ingetrokken.

¹ Landsverordening houdende tijdelijke regels met betrekking tot het onafhankelijke toezicht bij de totstandkoming en uitvoering van de begrotingen van het Land en daarmee samenhangende aangelegenheden (AB 2015 no. 39).

² Artikel 3 van het Bestuurlijk Akkoord.

Vermeldenswaardig hierbij is de afspraak dat een deel van de buitenlandse leningen van Aruba worden geherfinancierd en dat de kwantificering van de begrotingsnormen in de eigen regelgeving van Aruba wordt vastgelegd. Om tot de nieuwe begrotingsnormen te komen, werd het Internationaal Monetair Fonds (IMF) verzocht om hierover te adviseren aan de hand van de huidige en een prognose van de toekomstige Arubaanse situatie.³ Ook is afgesproken dat de LWHO slechts kan worden vastgesteld of gewijzigd met instemming van de Rijksministerraad.

Een consensusrijkswet zoals bedoeld in het Bestuurlijk Akkoord kan alleen tot stand komen met betrokkenheid van Aruba en Nederland. Aan deze betrokkenheid is tijdens het proces van totstandkoming van het voorstel nadrukkelijk invulling gegeven. Direct na het sluiten van het Bestuurlijk Akkoord hebben beide landen teams geformeerd die van meet af aan gezamenlijk hebben opgetrokken en hebben gewerkt aan deze wet. Door middel van wekelijkse overleggen -digitaal maar ook met enige regelmaat fysiek in Aruba of Nederland- is deze wet met gedeeld penvoerderschap tot stand gekomen. In beide landen was sprake van volledig commitment om met aandacht en respect voor elkaars standpunten tot een gedragen resultaat te komen.

Voorafgaand aan het Bestuurlijk Akkoord zijn er op verschillende momenten (2013, 2015 en 2018) tussen Aruba en Nederland afspraken gemaakt, in de vorm van protocollen. In het Bestuurlijk Akkoord is daarover afgesproken dat de onderdelen van het Protocol 2013 en het Protocol 2015 waarvoor in de rijkswet of landsverordening een voorziening wordt getroffen, zullen moeten komen te vervallen. De resterende onderdelen van die protocollen blijven gelden, tenzij met wederzijdse instemming van Aruba en Nederland anders wordt bepaald.⁴ Een van de voornaamste doelstellingen van beide protocollen was de instelling van structureel onafhankelijk toezicht op de openbare financiën van Aruba.

Het Protocol 2013

Op 28 maart 2013 kwamen Aruba en Nederland het Uitvoeringsprotocol ex Besluit Artikel IV-B van het Samenwerkingsprotocol Aruba-Nederland overeen (Protocol 2013), ook wel het Wittedonderdag-akkoord genoemd. In het Protocol 2013 spraken Aruba en Nederland onder andere in artikel I af dat Nederland de mogelijkheden voor inschrijving op een openbare aanbidding van een obligatielening van Aruba zou beoordelen, indien Aruba voldeed aan de in het Koninkrijk en internationaal geldende criteria voor houdbare overheidsfinanciën en terugbetalingscapaciteit.⁵ Ten aanzien van dit punt voorziet deze rijkswet in de mogelijkheid van een leenfaciliteit van Nederland ten behoeve van Aruba.

Daarnaast kwamen Aruba en Nederland in het Protocol 2013 overeen dat het oordeel over de financiële huishouding van Aruba zou moeten blijken uit rapportages van onafhankelijke instellingen, en dat de controle over de financiële huishouding zou worden uitgevoerd door de Centrale Bank van Aruba, de Algemene Rekenkamer Aruba en de Raad van Advies van Aruba. Ter aanvulling is ook overeengekomen dat de begrotingsregels in de Staatsregeling van Aruba zouden worden verankerd en dat een door Aruba op te richten vast college van advies zal zorgdragen voor de naleving van voornoemde begrotingsregels.⁶ Op dit punt voorziet deze rijkswet, net als de eerdere LAFT, in de instelling van het College Aruba financieel toezicht met als voornaamste taak de beoordeling van de (ontwerp)begrotingen, de uitvoeringsrapportages, en de jaarverslagen, met inbegrip van de jaarrekeningen, van Aruba. De algemene begrotingsregels zijn verankerd in deze rijkswet en de kwantificering van de normen in de LWHO. In die landsverordening zal tevens worden voorzien in de invulling van de werkzaamheden van de Begrotingskamer. Die eigen instantie van Aruba wordt ondergebracht bij de Raad van Advies van Aruba op de wijze zoals reeds is voorzien in de Landsverordening Raad van Advies 2022.

Verder werd in het Protocol 2013 afgesproken dat Aruba de gelden die uit het rentevoordeel vrij zouden komen op basis van de gevraagde inschrijving op de Nederlands lopende rekening zou gebruiken voor het doen afnemen van de schuld- en rentelast en voor de nominale verlaging van de staatsschuld.⁷ Ook werd overeengekomen dat Aruba een halfjaarlijks verslag over haar financiële

³ Artikel 6 van het Bestuurlijk Akkoord.

⁴ Artikel 8 van het Bestuurlijk Akkoord.

⁵ Artikel I van het Protocol 2013.

⁶ Artikel II en III van het Protocol 2013.

⁷ Artikel IV van het Protocol 2013.

resultaten, conform de afspraken in 2008, zou blijven doen aan de Rijksministerraad.⁸ Deze rijkswet voorziet in deze afspraken.

Het Protocol 2015

Op 2 mei 2015 kwamen Aruba en Nederland vervolgens de zogenaamde "Afspraken tussen de regeringen van Aruba en Nederland over de openbare financiën van Aruba" (Protocol 2015) overeen. Onderdeel van de doelstelling was regelmatige, realistische en onafhankelijke toetsing van de landsbegrotingen door middel van een adequate formele inbedding in de vorm van de LAFT. Het Protocol 2015 heeft betrekking op (i) de totstandkoming van de LAFT⁹, (ii) de mogelijkheid voor Aruba om van Nederland technische bijstand op het gebied van de belastingdienst, douane, wetgevingscapaciteit en financieel beheer te verzoeken¹⁰, en (iii) de zorgverplichting voor Aruba ten aanzien van regelgeving die voldoet aan internationaal aanvaarde normen op het gebied van (a) procedures voor vervreemding en verkrijging van aandelen in rechtspersonen door de landen, (b) richtlijnen voor het dividendbeleid van rechtspersonen waarin Aruba deelneemt, en (c) procedures en eisen rond de benoeming en het ontslag van bestuurders van rechtspersonen waarin Aruba deelneemt¹¹.

De LAFT (i) bevat sinds inwerkingtreding in 2015 het wettelijke normenkader voor de beoordeling van de begrotingen door het College en de uitvoering van onafhankelijk financieel toezicht door de Rijksministerraad. Deze werd in 2023 gewijzigd, omdat met het aflopen van het tot en met 2023 verlengde Protocol 2018 een 'gat' in het toezicht dreigde te vallen. Deze wijziging trad op 1 januari 2024 in werking en regelde de begrotingsnormen.

Het onder (ii) genoemde is reeds komen te vervallen zoals blijkt uit het Protocol 2015. Immers had hiervan voor 1 augustus 2015 gebruik gemaakt moeten worden. Voor wat betreft het onder (iii) genoemde, kan worden opgemerkt dat Aruba een landsverordening ter regeling van de *corporate governance* van (semi)publieke instellingen in het wetgevingstraject zal brengen met de verwachting dat die landsverordening met de bijbehorende uitvoeringsregelingen in de eerste helft van 2026 in werking zal treden. Daarnaast is in het kader van het Landspakket¹² een concept voor het deelnemingen- en dividendbeleid opgesteld dat ter besluitvorming bij de Arubaanse regering ligt.

Het Protocol 2018

Op 22 november 2018 sloten Aruba en Nederland een nieuw protocol, het Samenwerkingsprotocol Aruba-Nederland 2019-2021 (Protocol 2018) dat gericht was op het inkaderen van de weg naar solide, transparante en houdbare overheidsfinanciën van Aruba. De rechtstreekse aanleiding voor dit samenwerkingsprotocol was de gezamenlijke behoefte van Aruba en Nederland om de afspraken van het Protocol 2015 te herbevestigen en om nieuwe begrotingsnormen ten behoeve van het financieel toezicht vast te stellen voor de jaren 2019, 2020 en 2021. Die normen hadden in artikel 14 van de LAFT moeten worden verwerkt. Tot vaststelling van de daartoe door de regering ingediende ontwerp-landsverordening kwam het echter niet. Desalniettemin werden de begrotingsnormen en de daarmee samenhangende afspraken van het protocol door Aruba toegepast. Noemenswaardig daarbij is dat de begrotingsnorm voor 2019 werd behaald.

In deze situatie kwam in maart 2020 verandering toen de covidpandemie ook Aruba bereikte, waardoor de regering van Aruba genoodzaakt werd om zeer drastische maatregelen te treffen om besmettingen en verspreiding van het covid-19-virus tegen te gaan. Deze maatregelen hadden echter zeer ernstige gevolgen voor de economie van Aruba en daarmee ook voor de overheidsfinanciën. Met als grondslag artikel 36 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden verschaft Nederland liquiditeitssteun aan Aruba om deze gevolgen te mitigeren. Dit gebeurde in de vorm van diverse leningen tegen de toen voor Nederland geldende markttrente van 0% voor in totaal Afl. 915,5 miljoen. Per 10 oktober 2023 zijn deze leningen geherfinancierd met een enkele rentedragende lening, de covidlening.

⁸ Artikel V van het Protocol 2013.

⁹ Artikel 5, 6 en I tot en met X van het Protocol 2015.

¹⁰ Artikel 1 en 2 van het Protocol 2015.

¹¹ Artikel XII van het Protocol 2015.

¹² *Kamerstukken II 2020-21, 35420, nr. 186.*

In het kader van deze financiële ondersteuning deed Nederland medio 2020 een voorstel aan Aruba om het bovenbedoelde financieel toezicht voortaan te regelen op grond van artikel 38, tweede lid, van het Statuut, aldus in de vorm van een zogenaamde consensusrijkswet. Het ontwerp van deze consensusrijkswet, Rijkswet Aruba financieel toezicht (RAft) genaamd, werd na instemming door de regeringen in procedure gebracht. De behandeling ervan in de Tweede Kamer der Staten-Generaal kwam echter stil te liggen wegens het wegvallen van de consensus. Begin 2022 is het Protocol 2018 met twee jaar verlengd en ter voorkoming van een gat in het begrotingstoezicht vanaf 2024 werd in de tussentijd de LAFT door Aruba – en met instemming van de rijksministerraad – gewijzigd door verwerking daarin van nieuwe begrotingsnormen die grotendeels gebaseerd waren op die van de ontwerp-RAft. Die wijziging trad op 1 januari 2024 in werking.

Het Bestuurlijk Akkoord

Zoals hierboven beschreven volgt uit het Bestuurlijk Akkoord dat een aantal afspraken uit de Protocollen 2013 en 2015 met de nieuwe rijkswet en landsverordening zal komen te vervallen. Het Protocol 2013 kan in het geheel komen te vervallen. Het Protocol 2015 kan met uitzondering van het onder (iii) genoemde tevens komen te vervallen. Hieraan zullen Aruba en Nederland na de inwerking-treding van deze rijkswet verdere invulling geven. Het Protocol 2018 is door het verstrijken van de termijn op 1 januari 2024 verlopen.

2. Hoofdpijnen van het voorstel

Houdbare overheidsfinanciën en IMF

Houdbare overheidsfinanciën worden beschouwd als een belangrijke randvoorwaarde voor duurzame economische ontwikkeling van het land Aruba en de welvaart en het welzijn van zijn inwoners. Houdbare overheidsfinanciën vormen namelijk de basis voor het kunnen bieden van goede publieke dienstverlening en overheidsinvesteringen en dragen zo ook bij aan het vergroten van de zelfredzaamheid. Houdbare overheidsfinanciën zijn voor Aruba nog nadrukkelijker van belang vanwege onder meer de relatief bescheiden groeiverwachtingen, de vergrijzende bevolking en toenemende klimaatrisico's. Als een land zijn financiën op orde heeft, is het veel beter in staat om deze grote opgaven en ook externe economische schokken op te vangen. Schuldhoudbaarheid staat om die reden wereldwijd centraal in de benadering van overheidsfinanciën van het IMF, van de Wereldbank en ook van de Europese Unie. Houdbare overheidsfinanciën impliceren betaalbaarheid van schulden nu en in de toekomst. De verantwoordelijkheid hiervoor wordt in Koninkrijksverband tijdelijk gezamenlijk gedragen door gebruik te maken van regelgeving onderweg naar de ontwikkeling van Arubaanse instituties en regelgeving gericht op het bereiken en behouden van houdbare overheidsfinanciën. Met deze rijkswet wordt voor die instituties een goede uitgangspositie gecreëerd. De gezamenlijke overeenstemming komt tot uitdrukking in deze consensusrijkswet.

IMF-advies

Om te komen tot passende regelgeving gebaseerd op actuele wetenschappelijke inzichten en ervaringen uit de internationale praktijk is, conform het Bestuurlijk Akkoord, het IMF om advies gevraagd. Het IMF is bekend met Aruba door de tweejaarlijkse "artikel IV" missies¹³ en diverse trajecten van technische assistentie. Het IMF heeft in november 2024 in het kader van het advies voor deze rijkswet Aruba bezocht en met zowel vertegenwoordigers van Aruba als Nederland, met vertegenwoordigers van vele betrokken organisaties zoals de Centrale bank van Aruba, de Staten van Aruba en het College Aruba financieel toezicht gesproken en heeft randvoorwaarden in kaart gebracht. Deze informatie en inzichten zijn van belang omdat ieder land unieke kenmerken heeft die moeten worden meegenomen in het vormgeven van het budgettaire beleid. Er is geen sprake van *one size fits all*. Factoren als de bestaande schuldstructuur, de staat van het financieel beheer, kapitaalmarkttoegang, economische structuur en sociaaleconomische ontwikkelingsfase evenals maatschappelijke opgaven zijn van invloed op de wijze waarop houdbare overheidsfinanciën kunnen worden bereikt en behouden.

¹³ Een artikel IV missie verwijst naar de *Articles of Agreement* van het IMF, waarin in artikel IV is vastgelegd dat een team van het IMF het land bezoekt, economische en financiële informatie verzamelt en met vertegenwoordigers van het land de economische ontwikkeling en het beleid bespreekt. Het team legt de bevindingen vast in een rapport waarin ook de reactie van het land wordt weergegeven. De *Executive Board* van het IMF stelt het rapport vast.

Schuldanker

In zijn advies stelt het IMF¹⁴ een schuldanker, een doelwaarde voor de overheidsschuld als percentage van het bruto binnenlands product (bbp), centraal. Deze schuldquote is door het IMF voor Aruba berekend op 50% bbp. Dit percentage ligt lager dan bijvoorbeeld de 60% die in het Europese Stabiliteits- en Groeipact wordt gehanteerd, omdat Aruba een kleinere en kwetsbare eilandeconomie is. Door een lager percentage als anker te gebruiken is Aruba beter in staat om economische schokken op te vangen zonder direct de houdbaarheid van de overheidsfinanciën in gevaar te brengen. Door in economisch goede tijden de schuld omlaag te brengen tot 50% van het bbp of minder, kan Aruba bij economische tegenspoed de schuldquote wat laten stijgen om zo de publieke dienstverlening te continueren en investeringsopgave te blijven vervullen. Na de periode van tegenspoed wordt het budgettaire beleid weer gericht op het bereiken van of convergeren met de doelwaarde en deze functioneert zodoende als anker.

Begrotingsnorm

Het IMF adviseert om het schuldanker te combineren met een begrotingsnorm als jaarlijkse operationele doelvariabele. In het advies presenteert het IMF daartoe twee opties: 1) een norm ten aanzien van het primair saldo, dat is het verschil tussen uitgaven en inkomsten waarbij de rentelasten buiten beschouwing blijven of 2) een uitgavenkader, een maximumpercentage waarmee de uitgaven jaarlijks mogen groeien. In deze rijkswet hebben Aruba en Nederland gekozen voor de primair saldonorm, omdat daarbij zowel de inkomsten- als uitgavenkant in beeld zijn. Daarbij moet rekening worden gehouden met wat het IMF *fiscal slippage* noemt. Dat is het verminderen van de begrotingsdiscipline in perioden van economische groei. Economische groei zorgt voor toename van de belastinginkomsten waardoor bij een saldonorm vanuit de wet de neerwaartse druk op de uitgaven afneemt en convergentie naar het schuldanker langzamer zou kunnen verlopen.

Financiële normen

Het IMF adviseert een convergentieperiode van 10 jaar om te komen tot het schuldanker van 50%, gerekend vanaf 2025. Daarbij zal de budgettaire sturing gericht moeten zijn op de middellange termijn, in dit geval 2 tot 5 jaar. De jaarlijkse primair saldonorm wordt ingezet als hulp-variabele om de schuldnorm van 50% te halen. Op basis van het IMF-advies hebben Aruba en Nederland gekozen deze norm te stellen op 3,5% bbp. Bij de keuze voor dit percentage is de snelheid waarmee uit risicobeheersingsoogpunt de convergentie naar het schuldanker bereikt moet worden, afgewogen tegen de voor de maatschappelijke opgave benodigde financiële ruimte. Zowel het 50% schuldanker als de 3,5% primair saldonorm worden vastgelegd in de LWHO.

Jaarlijkse variaties in het saldo zijn in de optiek van het IMF niet per sé schadelijk in de zin dat dit direct ingrijpen vereist, omdat zeker in een kwetsbare kleine eilandeconomie als Aruba de overheid geen 100% controle heeft over de uitvoering van de begroting. Kleine schommelingen in bijvoorbeeld het consumentenvertrouwen kunnen toeristenstromen doen veranderen en dat heeft zeker in Aruba een grote impact op de inkomstenkant van de begroting. De focus van deze rijkswet ligt derhalve op de schuldquoteontwikkeling op de middellange termijn.

Deze quote wordt bepaald door de overheidsschuld (de teller) en door het bbp (de noemer). Zelfs bij een gelijkblijvende schuld kan de quote dus dalen of stijgen als gevolg van de bbp-ontwikkeling. Een nominale bbp-daling doet zich eigenlijk alleen voor in uitzonderlijke omstandigheden, zoals in 2020 tijdens de covidpandemie. Onder normale omstandigheden zal dus ook bij een gelijk schuldniveau door het 'noemereffect' (een hoger bbp) sprake zijn van een schuldquotedaling. Gegeven de rentelasten van Aruba heeft een primair saldo van 3,5% bbp echter ook direct een beperkt neerwaarts effect op de schuld. Dat effect kan groter worden door de leenfaciliteit die in deze wet is opgenomen.

¹⁴Technical Assistance Report, Kingdom of the Netherlands-Aruba, Options for a New Rules Based Fiscal Framework, maart 2025.

Correctiemechanisme en risicoreserve

Om de convergentie van de schuldquote naar het schuldanker te borgen, is in deze rijkswet conform het advies van het IMF een correctiemechanisme vastgelegd. Dit bepaalt dat als de schuldquote in afwijking van het voorgenomen convergentieplan toeneemt, dit moet worden gecorrigeerd door in het volgende begrotingsjaar een hoger primair saldo te realiseren. Het IMF adviseert in dat jaar een 1%-punt hoger primair saldo als norm te hanteren, dus 4,5%. Hiermee wordt beoogd de schuldquote-ontwikkeling weer op een neerwaartse koers te brengen, maar niet noodzakelijkerwijs een volledige correctie van de stijging.

De begrote ontwikkeling van het primair saldo, schuld en - indien van toepassing - het correctiemechanisme, worden in de begroting en het jaarverslag samengebracht in de convergentieparagraaf. Daarin zet de regering van Aruba uiteen hoe zij binnen de tijdhorizon van de meerjarenbegroting de convergentie wil realiseren, respectievelijk heeft gerealiseerd. Dit noemen we het convergentieplan. Het plan zal voldoende ambitieus moeten zijn om binnen de door het IMF geschetste termijn het schuldanker te bereiken. Indien de convergentie daarom vraagt, zouden bijvoorbeeld specifieke uitgavenplafonds, optimalisatie van het belastingstelsel, het vergroten van belasting *compliance* of het verkleinen van de informele economie elementen kunnen zijn van een convergentieplan. Tegelijkertijd kan of moet volgens het IMF worden gewerkt aan onder meer het versterken van sociale zekerheid en het realiseren van voldoende publieke investeringen, om vanuit de overheidsbestedingen geen remmende werking uit te oefenen op de economische ontwikkeling. Het uitstellen van investeringen om te voldoen aan de normen, draagt op de lange termijn niet bij aan de economische ontwikkeling en de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. Het beoogd doel is een geleidelijke maar duurzame budgettaire convergentie naar het schuldanker.

Het IMF merkt op dat de normwaarde van 3,5% niet als statisch moet worden beschouwd, maar waarschijnlijk periodiek opnieuw moet worden gekalibreerd. Dit is in onderlinge overeenstemming tussen Aruba en Nederland mogelijk. De kwantificering is gebaseerd op aannames ten aanzien van de economische ontwikkeling die mogelijk niet worden bewaarheid. Bovendien is de berekening zoals gepubliceerd in het advies gebaseerd op uitsluitend de centrale overheid en zal in de na een overgangperiode van drie jaar de gehele collectieve sector moeten worden meegerekend. Dit was nu volgens het IMF nog niet mogelijk, omdat de gegevens daartoe nog ontbraken. Nadat in het derde jaar na inwerkingtreding het GFSM en PSDSM van het IMF volledig zijn toegepast op de overheidsfinanciën, zal het IMF om een nieuwe berekening van de normen worden gevraagd¹⁵.

Terwijl het correctiemechanisme beoogt een ongewenste stijging van de schuldquote te corrigeren, bevat deze rijkswet op advies van het IMF ook een preventief element in de vorm van een risicoreserve die in de LWHO wordt ingesteld. Met de risicoreserve wordt geanticipeerd op de opvang van mogelijke tegenslagen met financiële gevolgen, die Aruba van zowel de convergentie als van het behoud van het schuldanker kunnen weerhouden. Gezien de geografische ligging van Aruba, het open karakter van de economie en de afhankelijkheid van het toerisme is zeker wenselijk. Het IMF adviseert een risicoreserve van 1 tot 5% van de begroting.

Het IMF benadrukt het belang van eigenaarschap en de noodzaak dat Aruba zelf voor zijn eigen toekomst kiest voor begrotingsdiscipline en schuldhoudbaarheid. Alleen door dit te omarmen en uit te dragen kan de regering van Aruba met maatschappelijk draagvlak werken aan eigen succes. Het IMF wijst in dit verband op Jamaica als voorbeeld, waar met een dergelijke en nog steeds lopende aanpak de schuldquote werd verlaagd van 130% in 2014 tot 73% eind 2023. Onafhankelijk toezicht speelt in dit traject een belangrijke rol.

Verdere aanbevelingen van het IMF

Naast de twee kernvariabelen van het schuldanker en de begrotingsnorm adviseert het IMF om de komende jaren veel aandacht te besteden aan tal van randvoorwaarden. Financieel beheer is daarvan met nadruk de belangrijkste en het doorvoeren van verbeteringen op dit vlak kan worden beschouwd als flankerend beleid. Zonder verbetering van het financieel beheer is houdbaarheid van de overheidsfinanciën moeilijk te bereiken en te behouden.

¹⁵ Landsverordening Waarborging Houdbare Overheidsfinanciën art. X

Op dit moment wordt in het kader van het zogenoemde landspakket op basis van een onderlinge regeling¹⁶ onder meer al gewerkt aan een belangrijke verbetering en het wegwerken van achterstanden.¹⁷ Het landspakket omvat een samenhangend pakket van maatregelen voor de korte termijn en structurele hervormingen voor de langere termijn die noodzakelijk zijn om Aruba financieel, economisch en bestuurlijk weerbaar te maken. Maar ook in de periode na het vervallen van de onderlinge regeling vraagt het financieel beheer naar verwachting nog om aandacht, hetgeen ook uit de Nederlandse beleidsdoorlichting van artikel 5 van de begroting van Koninkrijksrelaties¹⁸ als aandachtspunt naar voren kwam. In de rijkswet wordt het belang van de doorontwikkeling van het financieel beheer door voor te schrijven dat zowel de begroting als het jaarverslag zijn voorzien van een verplichte paragraaf financieel beheer.

Ook moet volgens het IMF de grip op de collectieve sector en de overheidsdeelnemingen te worden verbeterd, omdat deze entiteiten in de publieke sector financiële risico's voor de landsbegroting met zich meebrengen. Risico's die naast de overige begrotingsrisico's volgens internationale methodieken ook zouden moeten worden beheerst. De aandacht voor deze aspecten in het budgettair beleid wordt vanuit de rijkswet geborgd door specifieke paragrafen in de begroting en het jaarverslag.

Leenfaciliteit

Nederland komt in beeld als Koninkrijkspartner en door de in deze rijkswet besloten leenfaciliteit. Deze rijkswet is een tijdelijk hulpmiddel om te komen tot begrotingsdiscipline en schuldhoudbaarheid. De komt tot uiting in de horizonbepaling, waardoor de wet kan vervallen als aan de voorwaarden in het toetsingskader is voldaan en Aruba daartoe verzoekt. Die voorwaarden zijn geformuleerd om de betaalbaarheid van de overheidsschuld, waarvan de Staat der Nederlanden een substantieel deel heeft verstrekt, te borgen.

Op grond van de rijkswet krijgt ook Aruba, na Curaçao en Sint Maarten in 2010, onder voorwaarden toegang tot kapitaalleningen tegen Nederlandse voorwaarden. Dat brengt een substantieel rentevoordeel met zich mee en biedt de mogelijkheid de gemiddelde looptijd van de schuldportefeuille te verlengen. Door de financiële "triple-A-status" van Nederland betaalt Nederland een veel lagere rente op de overheidsschuld en dit voordeel komt door de leenfaciliteit ook beschikbaar voor Aruba. Daaraan worden wel voorwaarden gesteld om de houdbaarheid en daarmee de betaalbaarheid van de schulden op langere termijn beter te borgen. Daar staat tegenover dat Nederland zich met de rijkswet verplicht de leningen aan Aruba te verstrekken. Nederland levert met de leenfaciliteit een bijdrage aan de schuldhoudbaarheid en hoopt ook bij te dragen aan het verhogen van de publieke investeringsquote. Voor andere financieringsdoelinden dan publieke investeringen is de leenfaciliteit niet beschikbaar.

Collectieve sector en publiek private samenwerking

De collectieve sector omvat naast de centrale overheid ook andere door de overheid opgerichte entiteiten die bijdragen aan de collectieve dienstverlening op het gebied van bijvoorbeeld zorg, onderwijs en sociale zekerheid. Voorbeelden hiervan zijn het Uitvoeringsorgaan Algemene Ziektekosten Verzekering en de Sociale Verzekeringsbank. Voor effectief beleid adviseert het IMF op basis van ervaringen de begrotingsnormen toe te passen op de gehele collectieve sector, omdat ook risico's bij de rechtspersonen buiten de centrale overheid vaak gevolgen hebben voor de landsbegroting. In dat verband constateert het IMF dat Aruba nog onvoldoende grip heeft op de gehele collectieve sector en daarmee de financiële risico's vanuit de collectieve sector voor de begroting nog onvoldoende beheerst.

De berekeningen in het IMF-advies die ten grondslag liggen aan deze rijkswet, zijn daarom gebaseerd op gegevens van de centrale overheid. De overige entiteiten uit het bredere concept collectieve sector heeft het IMF nog niet meegenomen, omdat dit in deze fase de ontwikkeling van begrotingsdiscipline onnodig complex zou maken. Het IMF adviseert pas in een later stadium de entiteiten uit de collectieve sector gelijktijdig actief mee te rekenen in de beoordeling van de financiële normen. Dit kan, afhankelijk van het resultaat, mogelijk leiden tot een stijging van de schuldquote. Dit onderdeel van het IMF-advies is verwerkt in artikel 8 van de rijkswet waarin, in aansluiting op het Protocol 2015,

¹⁶ Onderlinge regeling Samenwerking bij Hervormingen 2023D14029

¹⁷ Technical Assistance Report, Kingdom of the Netherlands-Aruba, Options for a New Rules Based Fiscal Framework, maart 2025

¹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2023–2024, 33 189, nr. 20

wordt bepaald op welke wijze en met welke frequentie de samenstelling van de collectieve sector wordt vastgesteld.

Opgemerkt wordt, dat al voor het ontwerp van deze rijkswet tot stand kwam Aruba met ondersteuning van het IMF en het Caribbean Technical Assistance Center (CARTAC) van het IMF bezig was het budgettair beleid en risicomanagement te versterken¹⁹. Voor effectieve sturing op de ontwikkeling van de collectieve sector is het echter ook noodzakelijk dat de entiteiten hun financieel beheer op orde hebben, zodat de centrale overheid over tijdige stuurinformatie kan beschikken.

Naast de entiteiten in de collectieve sector, kent Aruba ook een aantal publiek- private samenwerkingen (PPS) waarmee ook publieke belangen worden gediend en waarmee ook publieke middelen zijn gemoeid. Voorbeelden hiervan zijn de renovatie en uitbreiding van het Horacio Oduber ziekenhuis en de aanleg van de Green Corridor en de Watty Vos Boulevard. Deze zijn door het private karakter geen onderdeel van de collectieve sector, maar kunnen eveneens risico's voor de lands-begroting met zich meebrengen. De PPS'en waren een aantal jaren geleden in zwang als eenvoudige uitbesteding van ontwerp, bouw, financiering en beheer van publieke infrastructuurprojecten.

De financiële verplichtingen die volgen uit de PPS'en worden jaarlijks opgenomen in de landsbegroting. In de PPS-contracten zit vaak ook een financieringscomponent, die tot op heden in Aruba als niet uit de balans blijken verplichtingen (*off-balance sheet*) zijn behandeld en dus niet zijn meegeteld in de schuld cijfers van het land. Toepassing van het *Public Sector Debt Statistics Manual* van het IMF kan tot gevolg hebben dat, afhankelijk van de risicoverdeling en het economisch eigendom van de projecten in kwestie, de nu nog impliciete schuld uit deze contracten moet worden meegerekend in de overheidsschuld. Naar analogie van het IMF-advies over de collectieve sector, wordt ook ten aanzien van de PPS'en eerst het financieel beheer verbeterd en wordt in het derde jaar na inwerkingtreding na beoordeling per PPS bepaald of deze wordt meegerekend in de beoordeling van de normen. Dit kan eveneens leiden tot een stijging van de schuldquote.

Na het meetellen van schulden uit de collectieve sector en publiek private samenwerkingen, vormt dit in het derde jaar na inwerkingtreding van de wet aanleiding om het IMF te vragen een herberekening van de voor convergentie benodigde normen te doen.

Toetsingskader

In de bijlage bij deze rijkswet is een toetsingskader opgenomen. Doel van het toetsingskader is om voor Aruba en de toezichthouder de toepassing van normen uit de rijkswet te verduidelijken. Deze stap is genomen naar aanleiding van de ervaringen met financieel toezicht op de autonome landen door de Rijksministerraad sinds 2010. De toepassing van cijfermatige normen vormt meestal geen probleem, maar waar het beschrijvende normen betreft zoals 'ordelijk', 'realistisch' en 'toereikend', is de toepassing niet op voorhand eenduidig. In de praktijk van het toezicht heeft dit geleid tot interpretatieverschillen en onzekerheid over de eisen aan met name het financieel beheer. Met de concretisering van de normen in het toetsingskader beoogt de rijkswetgever meer houvast en transparantie over de toepassing van de normen te bieden.

Door het kader bovendien jaarlijks toe te passen kan ook de ontwikkeling van de mate waarin aan de normen wordt voldaan worden gevolgd en wordt consistentie in het toezicht ondersteund. Voor Aruba biedt het kader perspectief op drie gewenste situaties: het kunnen aantrekken van leningen tegen de gunstige Nederlandse rente (1) en het via licht toezicht (2) toewerken naar de staat van houdbare overheidsfinanciën waarin het toezicht zou kunnen worden beëindigd (3). Aan de hand van de jaarlijkse beoordeling kan Aruba nagaan welke stappen er nog nodig zijn om daar te komen.

Licht toezicht

In de rijkswet wordt de optie van licht toezicht geïntroduceerd. Als wordt voldaan aan de in het toetsingskader opgesomde voorwaarden voor licht toezicht, vervalt in het daaropvolgende begrotingsjaar de verplichting om de ontwerp-begroting voor een zienswijze aan te bieden bij het College en de verplichting om de uitvoeringsrapportages toe te lichten. Daarmee wordt vertrouwen getoond in de ontwikkeling van de financiën en het financieel beheer. De toezichthouder erkent de positieve ontwikkeling en kijkt minder vaak en minder gedetailleerd mee. De toepasselijkheid van licht toezicht wordt per begrotingsjaar bekeken en kan dus ook weer worden teruggedraaid. Voor de volgende stap,

¹⁹ Strengthening fiscal planning, IMF 2021.

het vervallen van de rijkswet, ligt de lat hoger en moet van bijvoorbeeld de voorgeschreven paragrafen niet alleen de aanwezigheid, maar ook de inhoud positief worden beoordeeld door de toezichthouder en zullen ook de institutionele normen op orde moeten zijn. De eigen Arubaanse regelgeving en instituties zijn dan aanwezig respectievelijk toegerust om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te bewaken. Structureel voldoen aan de normen betekent dat dit beeld gedurende drie jaren op rij wordt bevestigd.

Met het toetsingskader en de toelichting wordt ook opvolging gegeven aan het advies van het IMF om te werken met eenvoudiger regels en om transparantie te bevorderen. En hoewel het overzicht met toetspunten mogelijk omvangrijk oogt, is geen van de punten wezenlijk nieuw. Vrijwel alle toetspunten werden ook voorheen al toegepast, maar waren niet eerder uitgeschreven.

De toepassing van het toetsingskader beoogt bij te dragen aan een zichtbare en meetbare ontwikkeling op het terrein van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën. Bij inwerkingtreding van de rijkswet is duidelijk dat nog niet aan alle normen wordt voldaan en dat is in essentie ook de aanleiding om te komen tot deze rijkswet. Uit de tabel wordt duidelijk dat een deel van de toetspunten niet van toepassing is voor de leenfaciliteit. De gedachte hierachter is dat de ontwikkelingsopgave op het gebied van financieel beheer de publieke investeringen niet in de weg zou mogen staan. Die investeringen zijn immers van groot belang voor een duurzame economische ontwikkeling.

College Aruba financieel toezicht

Gelet op de autonomie van Aruba hebben Nederland en Aruba afspraken gemaakt over een aanpak die uitgaat van de inzet van de begrotingsautoriteiten van Aruba voor de gezondmaking van de overheidsfinanciën. Het uit deskundigen samengestelde College heeft een signalerende en adviserende rol. Het College zal in voorkomende gevallen door overleg en met adviezen de bij de begroting betrokken partijen ondersteunen met als doel deze in overeenstemming te brengen met de afgesproken normen. Het College onthoudt zich daarbij van het geven van een beleidsmatig oordeel.

In dit voorstel is nadrukkelijk gekozen voor een systeem dat is ingericht op preventie. Zowel Aruba als Nederland hechten veel waarde aan het voorkomen van eventuele ingrepen door de Rijksministerraad. Het bieden van ruimte om tot onderlinge overeenstemming te komen heeft daarom een centrale rol gekregen in dit voorstel. Het voorziet daarom op verschillende plaatsen in het proces in bestuurlijke overleggen. Deze vinden zowel plaats in de fase voorafgaand aan het vaststellen van de begroting, als daarna indien bijvoorbeeld blijkt dat een begroting(-swijziging) niet overeenkomt met de toezichtsnormen. Als deze overleggen niet leiden tot overeenstemming over zaken zoals begrotingen, wijzigingen daarvan of het tijdig ontvangen van jaarrekeningen kan het College alsnog overgaan tot het adviseren van een aanwijzing. Het is uiteindelijk de Rijksministerraad die bevoegd is te besluiten tot het geven van een aanwijzing.

Op dit moment bestaan de volgende colleges financieel toezicht, het College financieel toezicht Curaçao en Sint Maarten, het College financieel toezicht Bonaire, Sint Eustatius en Saba en op grond van de LAFT het College financieel toezicht Aruba. Met dit voorstel wordt het Arubaans college vastgelegd in de rijkswet. De drie colleges zijn afzonderlijke colleges, maar zullen in de praktijk wel een gemeenschappelijk secretariaat hebben. De vormgeving van het Arubaanse college is op hoofdlijnen gelijk aan de andere colleges. Dit ter voorkoming van in de praktijk onwerkbaar situaties met betrekking tot bijvoorbeeld incompatibiliteiten of benoemingsduur.

Begrotingskamer

In het eerdergenoemde Bestuurlijk Akkoord is ook afgesproken dat Aruba een Begrotingskamer als adviseur van de Staten en de regering kan inrichten. Aruba geeft in de LWHO – die gelijk met deze rijkswet in werking treedt – invulling aan deze mogelijkheid.

Het is de bedoeling dat de Begrotingskamer eerst na het laten vervallen van deze rijkswet de rol van toezichthouder, die gedurende de looptijd van de wet voorbehouden is aan het College – op zich neemt. Gedurende de werking van deze rijkswet zal de Begrotingskamer met name de minister van Financiën van Aruba als nationaal orgaan adviseren bij de voorbereiding en totstandkoming van de begroting en begrotingswijzigingen. Op grond van deze rijkswet heeft echter alleen het College, als adviseur van de Rijksministerraad, een formele rol bij deze trajecten. Het ligt desalniettemin in de

rede – ook met het oog op een toekomst zonder deze rijkswet – dat beide instanties met enige regelmaat met elkaar in overleg treden.

Rechtsbescherming

Met deze rijkswet krijgt de raad van ministers van het Koninkrijk de bevoegdheid een aanwijzing aan Aruba te geven. Het ligt daarom in de rede een vorm van geschillenbeslechting te kiezen op Koninkrijksniveau. In dit voorstel is gekozen voor kroonberoep bij de Raad van State van het Koninkrijk. Op deze procedure zijn onderdelen van de Algemene wet bestuursrecht van overeenkomstige toepassing. Het beleggen van het beroep bij de Kroon brengt het voordeel met zich mee dat deze beroepsgang de mogelijkheid biedt van rechtmatigheids- en doelmatigheidstoetsing.

Evaluatie

In dit voorstel van rijkswet is een evaluatiebepaling opgenomen. Deze evaluatie heeft als enkel doel te kijken naar de doeltreffendheid en de effecten in de praktijk van de rijkswet. Het belang van de evaluatie van de rijkswet is dat dit de gelegenheid biedt om kritisch te kijken naar hoe de rijkswet in de praktijk werkt. Daaruit kunnen verbeterpunten naar voren komen en kan afgewogen worden of en hoe die punten in de toekomst verwerkt of opgepakt kunnen worden. Dit alles met als doel dat de bepalingen in de rijkswet leiden tot houdbare overheidsfinanciën voor Aruba.

Horizon

In de horizonbepaling wordt geregeld wanneer de rijkswet vervalt. Dit moment wordt vastgesteld aan de hand van geobjectiveerde en meetbare voorwaarden en dient te volgen uit de jaarlijkse besluiten die de raad van ministers van het Koninkrijk heeft genomen, naar aanleiding van de jaarlijkse beoordelingen van het College op grond van artikel 27. Indien Aruba naar het oordeel van de raad van ministers van het Koninkrijk drie achtereenvolgende jaren heeft voldaan aan de normen in kolom Vervallen rijkswet van het toetsingskader in de bijlage, kan het land een verzoek tot intrekking doen. Daarbij is voorts van belang op te merken dat laten vervallende rijkswet slechts kan plaatsvinden op verzoek van Aruba.

4. Financiële gevolgen

De uitgaven en ontvangsten die samenhangen met de leenfaciliteit worden verwerkt in hoofdstuk IV Koninkrijksrelaties van de Rijksbegroting.

5. Overgangsrecht en inwerkingtreding

Het stelsel van toezicht inzake de overheidsfinanciën van Aruba is sinds 2015 in de LAFT geregeld. De LAFT is de huidige juridische basis voor de uitvoering van de taken van het College, het toezicht op de overheidsfinanciën van Aruba vanuit de raad van ministers van het Koninkrijk en de normen waarop het toezicht is gericht.

Tegelijk met de inwerkingtreding van deze rijkswet wordt de LAFT ingetrokken. Deze rijkswet wordt dan de juridische basis voor de uitvoering van de taken van het College en het toezicht op de overheidsfinanciën van Aruba vanuit de raad van ministers van het Koninkrijk. Voor het overige komt de LWHO in de plaats van de LAFT. De LWHO bevat onder meer de juridische basis voor de cijfermatige kwantificering van de normen waarop het toezicht is gericht. Deze rijkswet vormt in samenhang met de LWHO het kader voor het stelsel van toezicht inzake de overheidsfinanciën van Aruba. Daarmee wordt het toezicht op de overheidsfinanciën van Aruba voortgezet. Het is dus niet nodig om een geheel nieuw toezichtstelsel vorm te geven.

Met betrekking tot het College in de zin van de LAFT zijn in Hoofdstuk X aanvullende wettelijke voorzieningen in de vorm van overgangsbepalingen opgenomen.

ARTIKELSGEWIJS

Hoofdstuk 2. Normen voor toezicht

De normen die in dit hoofdstuk zijn opgenomen worden door het College gebruikt voor de beoordeling van begrotingen, uitvoeringsrapportages en jaarverslagen van Aruba. De normen zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op het advies van het IMF²⁰. Daarnaast hebben de ervaringen uit de praktijk van het financieel toezicht binnen het Koninkrijk en de inzichten uit beleidsevaluaties bijgedragen aan de vormgeving. De normen uit deze rijkswet zijn bij elkaar gebracht in het toetsingskader dat als bijlage bij deze rijkswet is gevoegd. Ook het toetsingskader is voorzien van een toelichting.

Artikel 2. Beoordeling toepassing normen

De normen voor het toezicht zien op zowel de begroting, de uitvoeringsrapportages als het jaarverslag. In de volgende artikelen van dit hoofdstuk wordt toegelicht welke normen op ieder van deze onderdelen van de begrotingscyclus van toepassing zijn. Een aantal normen wordt in het toetsingskader geconcretiseerd.

Artikel 3. Financiële normen: schuldquote en primair saldo

De schuldquote is de totale geconsolideerde schuld van de collectieve sector (dit komt overeen met het begrip *Public Sector Debt Statistics Manual (PSDSM)* van het IMF) uitgedrukt als percentage van het bruto binnenlands product (bbp). Betalingsachterstanden worden overeenkomstig de Europese praktijk niet meegenomen in de schulddefinitie, maar moeten wel in de begroting worden vermeld voor zover zij de wettelijke betalingstermijn overschrijden. Deze rijkswet is erop gericht de schuldquote van Aruba te verlagen naar de (in cijfers uitgedrukte) normwaarde zoals vastgelegd in de LWHO. Idealiter ligt de schuldquote op of rond de normwaarde om te voorkomen dat externe schokken leiden tot een onhoudbare ontwikkeling van de overheidsfinanciën. Door hierop blijvend te sturen, vormt de normwaarde als het ware het anker voor de houdbaarheid van de overheidsfinanciën.

Het primair saldo is het verschil tussen inkomsten en uitgaven van de overheid exclusief rentelasten. De norm voor het primair saldo wordt uitgedrukt als percentage van het bbp. Het primair saldo van de begroting is de operationele variabele waarmee jaarlijks wordt gestuurd op het verlagen van de schuldquote. Door jaarlijks het door het IMF becijferde positieve primair saldo te begroten en te realiseren zal de schuld van de collectieve sector naar verwachting dalen tot het door het IMF geadviseerde niveau van het schuldanker en kan worden gesproken van houdbare overheidsfinanciën.

In onderlinge overeenstemming tussen beide regeringen zal het IMF worden gevraagd de waarden opnieuw te berekenen. Zoals vastgelegd in artikel 37 zal in het derde jaar na inwerkingtreding van de rijkswet de eerste vaststelling van de collectieve sector onder deze rijkswet plaatsvinden en zullen ook de mogelijke schulden uit de PPS'en worden meegerekend in de overheidsschuld. Op dat moment zal een herberekening van de normen aan het IMF worden gevraagd. Een andere aanleiding zouden bijvoorbeeld buitengewone gebeurtenissen zoals bedoeld in artikel 11 kunnen zijn. De staat van de overheidsfinanciën kan daardoor dermate afwijken van de aannames waarop de berekening werd gebaseerd, dat de normwaarde voor het primair saldo niet langer toereikend is om binnen de beoogde termijn het schuldanker te bereiken.

Artikel 4. Financiële normen: convergentie

In de convergentieparagraaf licht de regering van Aruba de ontwikkeling van het jaarlijkse primair saldo en de schuld van de collectieve sector toe alsmede de termijn waarop het schuldanker zal worden bereikt. Dit is het convergentieplan. Ook wordt de verwachte ontwikkeling van het bbp toegelicht. De berekening van het IMF waarop het normenkader is gebaseerd, is gericht op het bereiken van het schuldanker in 2035. In het primair saldo van de begroting, dat moet voldoen aan de minimumeis zoals vastgelegd in de LWHO, wordt geen rekening gehouden met de rentelasten. Mocht het zo zijn dat de rentelasten zodanig stijgen dat de convergentie daardoor wordt belemmerd, zal Aruba een hoger saldo dan het minimum moeten begroten om toch tot convergentie naar het schuldanker te komen.

²⁰ Technical assistance report, Kingdom of The Netherlands-Aruba, Options for a New Rules-Based Fiscal Framework, maart 2025

Indien zich materiële afwijkingen van het convergentieplan voordoen, licht de regering van Aruba eveneens toe welke maatregelen worden genomen om de schuldontwikkeling weer in lijn met het convergentieplan te brengen. In de convergentieparagraaf worden voor zowel de schuld van de collectieve sector als het bbp de risico's ten aanzien van de convergentie en eventuele beheersmaatregelen toegelicht alsmede de aannames die daarbij zijn gehanteerd. Bij de analyse van de schuldhoudbaarheid op de lange termijn kan ook de actuele IMF-beoordeling op basis van het *Debt Sustainability Framework* ²¹ van het risico op een onhoudbare schuldontwikkeling worden betrokken. Dat risico zou niet hoger dan *moderate* (gematigd) mogen zijn.

In de begroting is een risicoreserve opgenomen die onder voorwaarden kan worden benut. De reserve is bedoeld om te helpen voorkomen dat de jaarlijkse saldonorm en de beoogde schuldquotedaling niet kunnen worden gerealiseerd. De reserve kan ook bijdragen een afwijking van de normen zoals bedoeld in artikel 11 Buitengewone gebeurtenissen te beperken.

Indien uit het jaarverslag blijkt dat de schuldquote in afwijking van de convergentieparagraaf stijgt, is automatisch een correctiemechanisme van toepassing. Door een eenmalige verhoging van de saldonorm met 1 procentpunt, wordt de schuldontwikkeling weer richting het convergentieplan gebracht. De correctie wordt (met een wijziging) verwerkt in de begroting voor het begrotingsjaar na het jaar waarin het jaarverslag is vastgesteld of volgens artikel 7 zou moeten zijn vastgesteld. Mocht het jaarverslag niet tijdig worden aangeleverd bij het College, zal voor de toepassing van artikel 4 gebruik worden gemaakt van de vierde uitvoeringsrapportage van dat jaar.

Artikel 5. Financieel beheernormen

Tijdigheid van zowel de begroting, de uitvoeringsrapportage als het jaarverslag is van belang voor een goed werkende begrotingscyclus. Voor de beoordeling van de tijdigheid wordt in het kader van deze rijkswet het aanlevermoment bij het College gehanteerd. Dit is 15 december voorafgaand aan het begrotingsjaar voor de vastgestelde begroting, 6 weken na afloop van ieder kwartaal voor de uitvoeringsrapportage en 15 december na afloop van het begrotingsjaar voor het jaarverslag.

Ter borging van de ordelijkheid en controleerbaarheid worden de begroting en het jaarverslag ingericht conform de Comptabiliteitsverordening 1989²². De cijfermatige presentaties in de begroting, de uitvoeringsrapportage en het jaarverslag sluiten op elkaar aan.

De begroting, de uitvoeringsrapportage en de jaarrekening worden voldoende toegelicht. Hierbij wordt in de begroting vooral aandacht besteed aan beleidswijzigingen en in het jaarverslag aan de afwijkingen van de begroting met een omvang van minimaal 1 mln. Arubaanse florin (met de internationale valutacode AWG). De toelichtingen zijn actueel en indien mogelijk cijfermatig onderbouwd.

Voor een beter totaalbeeld van de overheidsfinanciën worden ook meerjarige financiële overzichten van eventuele begrotings- of investeringsfondsen en financiële verplichtingen die volgen uit publiek private samenwerkingen (PPS'en) in bijlagen bij de begroting en het jaarverslag gepresenteerd.

In hoeverre de begroting volledig en realistisch is en of alle verwachte inkomsten en uitgaven zijn opgenomen, wordt achteraf bij beoordeling van de jaarrekening vastgesteld aan de hand van het verschil tussen begroting en de realisatie op het niveau van economische hoofdcategorie. Deze zou niet meer dan 10% mogen bedragen. De norm is gerelateerd aan de internationale *Public Expenditure and Financial Accountability*-systematiek (PEFA)²³, waarin bij een afwijking tot 10% de begrotingsdiscipline als gedegen, maar nog niet als hoog wordt beschouwd.

De begroting moet worden gebaseerd op recente realisaties, actuele cijfers en betrouwbare onafhankelijke ramingen. De begroting wordt periodiek geactualiseerd conform de Comptabiliteitsverordening 1989. Idealiter wordt de begroting twee keer per jaar gewijzigd volgens een vast tijdschema. Dat biedt structuur in de begrotingscyclus, ondersteunt het budgetrecht van de Staten en draagt bij aan een actuele basis voor de beleidsuitvoering. De Comptabiliteitsverordening 1989 voorziet hierin.

²¹ Kingdom of the Netherlands - Aruba, 2023 Country Report 23/284, blz. 65.

²² Comptabiliteitsverordening 1989 AB 1989 no. 72, artikelen 2, 3 en 41 tot en met 43.

²³ Zie www.pefa.org

De jaarrekening waarmee verantwoording wordt afgelegd, is gecontroleerd door een accountant. Een van de doelstellingen van de inzet op het financieel beheer is het verkrijgen van een goedkeurende accountantsverklaring op getrouwheid van het getoonde resultaat en de getoonde cijfers.

Het College kan aan de Minister van Financiën van Aruba aanbevelingen doen ten aanzien van het financieel beheer. Hierbij kan het College bevindingen van de accountant of de Algemene Rekenkamer betrekken.

Om houdbaarheid van de overheidsfinanciën te bereiken en te borgen is het van belang dat de regering van Aruba ook een aantal randvoorwaarden realiseert om beter *in control* te komen. Door een paragraaf te wijden aan deze randvoorwaarden in zowel de toelichting op de begroting als in het jaarverslag, wordt inzicht verschaft in de inzet van Aruba op deze terreinen en de resultaten daarvan. Zodoende kan de voortgang worden gemonitord. Hierna wordt per paragraaf toegelicht welke elementen daarin in ieder geval aan de orde moeten komen.

In de risicoparagraaf beschrijft Aruba de aard, de financiële impact en de kans dat risico's bij de begroting zich voordoen alsmede de getroffen beheersingsmaatregelen. Doel van deze paragraaf is dat de regering alle relevante financiële risico's in beeld krijgt en voldoende beheersmaatregelen treft. Als gevolg van het materialiseren van risico's kunnen realisaties afwijken van ramingen waardoor de schuld van de collectieve sector ongewenst kan toenemen. Het is van belang dat in de risicoparagraaf ook de onderliggende aannames worden toegelicht. Het kan gaan om risico's die direct op de centrale overheid van toepassing zijn, maar ook om risico's vanuit de andere onderdelen van de publieke sector die de begroting van de centrale overheid kunnen beïnvloeden. De publieke sector is een breder begrip waartoe naast de collectieve sector ook de overheids-N.V.'s worden gerekend. Ook de risico's van PPS'en worden in deze paragraaf geadresseerd. Voor invulling van de risicoparagraaf wordt aangesloten op internationale standaarden.

In de paragraaf over de collectieve sector beschrijft Aruba in elk geval de ontwikkelingen in de samenstelling van de collectieve sector en de ontwikkelingen in de schuld van de entiteiten van de collectieve sector buiten de centrale overheid. Doel van deze paragraaf is dat de overheid betere grip krijgt op ontwikkelingen in de collectieve sector. Inzicht in de collectieve sector is ook van belang voor de beoordeling van de schuldquote. Ook gaat deze paragraaf in op de wijze waarop de centrale overheid stuurt op de financiële ontwikkeling van de entiteiten buiten de centrale overheid en hun aandeel in schuld van de collectieve sector. In het jaarverslag wordt gereflecteerd op de realisatie van de beleidsinzet.

Deze paragraaf gaat verder in op de wijze waarop de in de begroting gehanteerde samenstelling van de collectieve sector in overeenstemming wordt gebracht met het *Government Finance Statistics Manual* (GFSM) van het IMF. Het valt niet te verwachten dat bij inwerkingtreding van deze rijkswet direct alle benodigde gegevens van de gehele collectieve sector beschikbaar zullen zijn.

De deelnemingenparagraaf omvat ten minste een lijst met deelnemingen en de visie op en de beleidsvoornemens omtrent deelnemingen. Per deelneming beschrijft Aruba het publieke belang dat ermee wordt gediend, alsmede de omvang van het belang, de omvang van het eigen vermogen en vreemd vermogen van de deelneming en het verwachte financiële resultaat voor het begrotingsjaar en eventuele risico's voor de begroting van de centrale overheid. Doel van deze paragraaf is een actueel en actief deelnemingenbeleid.

Onder de beleidsvoornemens wordt tevens begrepen de (verbetering van de) wijze waarop de centrale overheid invloed uitoefent op deelnemingen om publieke belangen te borgen. In het jaarverslag wordt gereflecteerd op de realisatie van de beleidsinzet. Naar verwachting zal op termijn deelnemingenbeleid en een corporate governance code van toepassing zijn.

In de paragraaf financieel beheer wordt de staat van het financieel beheer toegelicht. Zoals uit het advies van het IMF en ook de plannen van aanpak van het Landspakket blijkt, zijn er nog veel onderdelen van het financieel beheer die verbetering behoeven. Verbetering van het financieel beheer was ook al één van de doelstellingen van de LAFT. Aruba zet in de paragraaf financieel beheer ook uiteen in welke mate wordt voldaan aan de normen voor financieel beheer die in het toezichtskader zijn opgenomen. Indien deze nog niet als voldoende zijn beoordeeld, wordt toegelicht welke inzet daar op in het komende begrotingsjaar zal worden gepleegd respectievelijk welke resultaten in het afgelopen jaar zijn gerealiseerd. Het verbetertraject is bij inwerkingtreding van deze rijkswet nog omvangrijk, maar zal door het afronden van deeltrajecten na verloop van tijd in omvang afnemen.

Opgemerkt wordt dat de normen in deze rijkswet slechts zien op een aantal prioriteiten in het financieel beheer die aansluiten op het advies van het IMF. De totale opgave op dit terrein is groter, zo blijkt ook uit het Landspakket dat in uitvoering is en de projecten van Aruba op het vlak van financieel beheer die daarnaast nog lopen. Dit betekent dat niet alle onderdelen van het verbetertraject worden gezien op grond van deze rijkswet. Het spreekt voor zich dat ook het realiseren van de beoogde resultaten voor die onderdelen wenselijk is.

Voor ieder van de paragrafen beoordeelt het CAft wat in audittermen onder bestaan en werking van de paragrafen wordt verstaan.

Artikel 6. Uitvoeringsrapportage

Gedurende het begrotingsjaar monitort het College de naleving van de normen in de uitvoering van de begroting aan de hand van de uitvoeringsrapportage. Deze wordt binnen zes weken na afloop van elk kwartaal aan het College gezonden en is voorzien van een toelichting. Hiervoor wordt door het College en de Minister van Financiën van Aruba gezamenlijk een model opgesteld dat aansluit op de indeling van de begroting en het jaarverslag conform de Comptabiliteitsverordening 1989. Ook de cijfermatige presentaties sluiten aan op de begroting en het jaarverslag. De eventuele reacties op de uitvoeringsrapportage deelt het College alleen met de Minister van Financiën van Aruba.

In de toelichting worden in ieder geval de materiële afwijkingen van de begroting toegelicht en de voor het resterende begrotingsjaar verwachte ontwikkeling van de onderdelen van de begroting waar die afwijkingen zich voordoen.

Artikel 7. Jaarverslag

Uiterlijk 15 december zendt de Minister van Financiën van Aruba het vastgestelde jaarverslag aan het College ter beoordeling van de realisatie van de normen zoals bedoeld in hoofdstuk 2. Het jaarverslag waaronder de jaarrekening, wordt conform de Comptabiliteitsverordening 1989 uiterlijk 1 september na afloop van het begrotingsjaar bij de Staten aangeboden ter vaststelling. Dit is dezelfde datum als voor de ontwerpbegroting van het komende jaar. De Staten en ook het College kunnen zodoende de realisaties meenemen bij beoordeling van de ontwerpbegroting. Een deel van de informatie is voor de zienswijze op de ontwerpbegroting door het College al wel in beknopte vorm beschikbaar in de uitvoeringsrapportages over het verslagjaar.

Bij het jaarverslag wordt het rapport van de Algemene Rekenkamer van Aruba over de jaarrekening alsmede het accountantsverslag inclusief de controleverklaring op getrouwheid van de cijfers en het resultaat meegezonden. Indien beschikbaar wordt ook de nota van bevindingen (*management letter*) van de accountant meegestuurd. De management letter van de accountant is formeel geen onderdeel van het accountantsverslag, maar vormt een adviesrapport bij het accountantsverslag waarin de accountant onder andere zijn bevindingen nader kan toelichten, eventuele risico's kan signaleren en aanbevelingen ter verbetering kan doen.

Artikel 8. Collectieve sector

Lid 1

Voor de beoordeling door het College (van de ontwikkeling) van de schuldquote van de collectieve sector, moet de collectieve sector worden vastgesteld. Dit betekent dat de rechtspersonen moeten worden aangewezen die naast de centrale overheid van Aruba tot de collectieve sector van Aruba worden gerekend. De Minister van Financiën van Aruba en de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stellen eens in de vijf jaar en uiterlijk voor 1 september van dat jaar de collectieve sector gezamenlijk vast na advies van het Centraal Bureau voor de Statistiek van Aruba.

De frequentie van vaststelling van de collectieve sector wordt verlaagd van eens per twee jaar zoals in de LAFT was geregeld, naar eens per vijf jaar. Het aantal wijzigingen in de samenstelling van de collectieve sector is zo beperkt, dat dit verantwoord is. Hiermee wordt ook de belasting van het CBS beperkt. In de specifieke jaren dat de collectieve sector wordt vastgesteld, kan voor de ontwerpbegroting -die uiterlijk 1 juni voor een zienswijze aan het College wordt voorgelegd- gebruik worden gemaakt van de voorlopige vaststelling. In de vastgestelde begroting die uiterlijk 15 december aan het College wordt voorgelegd, moet de definitieve vaststelling van de collectieve sector worden gehanteerd.

Lid 2

Om te voorkomen dat wijzigingen in de samenstelling van de collectieve sector te lang onbeoordeeld blijven, zal de Minister van Financiën van Aruba het CBS Aruba verzoeken om nieuwe rechtspersonen en rechtspersonen waar het bestuurlijk of financieel belang is gewijzigd, tussentijds individueel te beoordelen. Dit is voor Aruba van belang, omdat de schulden van de rechtspersonen die tot de collectieve sector worden gerekend, meetellen in de schuldnorm die ziet op de collectieve sector. Een wijziging van de samenstelling van de collectieve sector kan zowel tot een schuldtoename als tot een schuldafname leiden.

Lid 4

Overeenkomstig het Government Finance Statistics Manual (GFSM) van het IMF, de internationale toegepaste richtlijn voor statistieken over overheidsfinanciën, is het bestuurlijk of financieel belang doorslaggevend voor de bepaling of een rechtspersoon tot de collectieve sector wordt gerekend. De meest recente versie is op dit moment het GFSM 2014²⁴. Deze wordt in 2025 geactualiseerd²⁵. Het Nederlandse begrip collectieve sector komt overeen met het begrip *general government* uit het GFSM. Het Centraal Bureau voor de Statistiek van Nederland adviseert het Centraal Bureau voor de Statistiek van Aruba bij de toepassing van het GFSM voor advisering over de samenstelling van de collectieve sector.

Lid 5

Zowel de betrokken rechtspersonen als het College worden over de besluiten tot vaststelling geïnformeerd door de Minister van Financiën van Aruba.

Lid 6 en 7

Ten behoeve van de jaarlijkse beoordeling door het College van de ontwikkeling van de schuldquote van de collectieve sector rapporteert de Minister van Financiën van Aruba jaarlijks over de schuldgegevens van de rechtspersonen die behoren tot de collectieve sector. Ook hierbij adviseert het Centraal Bureau voor de Statistiek van Nederland. Voor bepaling van de omvang van de schuld van de collectieve sector zijn de richtlijnen uit de Public Sector Debt Statistics Manual (PSDSM) van het IMF leidend²⁶. De Minister van Financiën van Aruba zendt deze rapportage uiterlijk 15 december aan het College, zodat deze gegevens bij beoordeling van het vastgestelde jaarverslag over de voorgaande jaar en de vastgestelde begroting voor het komende jaar kunnen worden meegenomen. Voor significante entiteiten moet hierbij gebruik worden gemaakt van de jaarrekening over het voorgaande begrotingsjaar. Voor de overige entiteiten wordt de meest recente jaarrekening gebruikt. Significante entiteiten zijn entiteiten met een schuld omvang van meer dan 1 mln.

Lid 8

Voor een goede samenwerking wordt door de bureaus en de Directie Financiën van Aruba gezamenlijk een werkwijze vastgelegd. Dit is van belang voor een tijdige (voorlopige) vaststelling.

Lid 9 en 10

Eventuele afwijkingen van het advies van het Centraal Bureau voor de Statistiek van Nederland worden door de Minister van Financiën van Aruba gemotiveerd.

Uiterlijk in het derde jaar na inwerkingtreding van deze rijkswet vindt conform de datum in het eerste lid de eerste vaststelling van de samenstelling van de collectieve sector onder deze rijkswet plaats. Deze wordt gebruikt voor de beoordeling van de begroting voor het daaropvolgende jaar. Tot die tijd wordt de afbakening van de collectieve sector gehanteerd die op grond van de LAFT is vastgesteld.

Hoofdstuk 3 Leningen

Artikel 9. Geldleningen

²⁴ IMF, Government Finance Statistics Manual 2014

²⁶ IMF, Public Sector Debt Statistics Manual

In deze rijkswet wordt onderscheid gemaakt tussen kapitaalleningen waarmee uitgaven aan materiële of immateriële kapitaalgoederen worden gefinancierd en overige leningen. Voor investeringen of kapitaaluitgaven wordt de definitie uit GFSM standaard gehanteerd. Materiële kapitaalgoederen van een overheid zijn bijvoorbeeld gebouwen, wegen en niet-materiële of niet-tastbare kapitaalgoederen bijvoorbeeld software en databanken.

In de begroting van Aruba wordt jaarlijks de financieringsbehoefte opgenomen waarmee de Staten de regering mandateert om leningen aan te gaan die in de financierings-behoefte voorzien. De financieringsbehoefte wordt gebruikelijk ingevuld met een mix van binnen- en buitenlandse leningen met kortere en langere looptijden. Meer gedetailleerde informatie over de financieringsbehoefte en de wijze waarop deze zal worden ingevuld betreft marktgevoelige informatie en is daarom niet openbaar. De Centrale Bank van Aruba en het College ontvangen deze informatie wel vanuit hun adviserende en toezichthoudende rol.

Doelmatigheid in de financiering wordt bereikt door marktconforme leenvoorwaarden als uitgangspunt te nemen. Dit betreft zowel het rentepercentage als de overige modaliteiten van leningen zoals looptijd, aflossingsverplichtingen en andere voorwaarden en verplichtingen die financiële gevolgen kunnen hebben. De wijze van aantrekken van een lening is daarop van invloed. Waar sprake is van een open biedingsprocedure of veiling is sprake van marktwerking doordat meerdere aanbieders in concurrentie een aanbod kunnen doen. Bij onderhandse leningen kan marktwerking worden bereikt door meerdere aanbieders uit te nodigen een aanbod te doen. De Centrale Bank van Aruba heeft de rol het land hierover te adviseren met het oog op marktconforme voorwaarden. Voor alle buitenlandse leningen geldt op grond van artikel 29 van het Statuut dat de raad van ministers van het Koninkrijk toestemming moeten geven.

Indien Aruba wil afwijken van het uitgangspunt van marktconformiteit, kan dat alleen met instemming van de raad van ministers van het Koninkrijk na advies van de Centrale Bank van Aruba.

Om te borgen dat het College over alle actuele informatie over leningen beschikt die benodigd zijn voor zijn adviserende en toezichthoudende taken, worden de aangetrokken leningen in de openbare uitvoeringsrapportages opgenomen en wordt meer gedetailleerde informatie over de modaliteiten van de leningen en de adviezen van de Centrale Bank van Aruba rechtstreeks en tijdig met het College gedeeld. De informatie over de modaliteiten van de leningen en de adviezen van de Centrale Bank van Aruba zijn vertrouwelijk en daarmee niet openbaar.

Artikel 10. Leenfaciliteit

Indien de begroting voldoet aan de voorwaarden voor de leenfaciliteit zoals vastgelegd in het toetsingskader biedt Nederland in dat begrotingsjaar op verzoek van Aruba kapitaalleningen aan. De leningen worden aangeboden tegen dezelfde rente als de Nederlandse Staat met een gunstige creditrating zelf zou moeten betalen. Hiermee ontvangt Aruba rentevoordeel dat bijdraagt in het verlagen van de financieringslasten. De leenfaciliteit geldt expliciet alleen voor kapitaalleningen. Nederland wil zo Aruba ondersteunen in het bereiken en behouden van de schuldhoudbaarheid en het verhogen van het publieke investeringsniveau.

Alvorens een lening wordt aangeboden, adviseert het College de Nederlandse Staat of de begroting aan de voorwaarden voldoet.

Om de Nederlandse leningen rechtmatig en zo vroeg mogelijk in het begrotingsjaar te kunnen verstrekken is het van belang dat de vastgestelde begroting tijdig beschikbaar is. Pas op dat moment kan de lening worden meegenomen in het Nederlandse begrotingsproces. Daadwerkelijke verstrekking kan pas plaatsvinden nadat de bijbehorende begroting waarin de lening is opgenomen aan Nederlandse zijde door de Staten-Generaal is vastgesteld.

Hoofdstuk 4 Buitengewone gebeurtenissen

Artikel 11. Buitengewone gebeurtenis

In uitzonderlijke situaties kan er reden zijn om af te wijken van de normen die deze rijkswet formuleert voor houdbare overheidsfinanciën. Hierbij kan gedacht worden aan situaties zoals een natuurramp, ernstige recessie, pandemie. Het gaat steeds om een buitengewone gebeurtenis met een ex-

terne oorzaak die zulke grote macro-economische effecten heeft dat de negatieve gevolgen voor het budget ten minste 1,5 procent van het bbp bedragen. Dit komt naar schatting neer op een krimp van het nominale bbp van zo'n 6%. Op grond van het IMF-advies is gekozen voor een duidelijke gekwantificeerde definitie van buitengewone gebeurtenis.

Een buitengewone gebeurtenis kan noodzaken tot besluiten die een afwijking inhouden van de primair saldonorm uit artikel 3. Over het afwijken van die norm moet de Minister van Financiën van Aruba handelen in overeenstemming met het gevoelen van de Staten. Dit kan blijken uit bijvoorbeeld een motie of brief. Daarnaast moet overeenstemming worden bereikt met de raad van ministers van het Koninkrijk. Afhankelijk van de omstandigheden van de situatie kan worden besloten om in afwijking van het gebruikelijke vergaderschema daartoe op korte termijn een vergadering van de raad van ministers van het Koninkrijk te beleggen.

Als echter een beslissing van de raad van ministers van het Koninkrijk in spoedeisende gevallen niet kan worden afgewacht, kan op grond van het tweede lid worden volstaan met consultatie van de voorzitter van de raad van ministers van het Koninkrijk. De beoordeling van de spoedeisendheid van de situatie zal door de voorzitter van de Raad van ministers van het Koninkrijk en de Minister van Financiën van Aruba gezamenlijk plaatsvinden.

Tot slot, als met de voorzitter van de raad van ministers van het Koninkrijk geen contact mogelijk is, bijvoorbeeld door grootschalige verwoesting of ernstige verstoringen van de communicatie-infrastructuur, kan de Minister van Financiën van Aruba, handelend in overeenstemming met het gevoelen van de Staten, op grond van het derde lid, zelfstandig de nodige maatregelen treffen.

Artikel 12. Advisering buitengewone gebeurtenissen

Om de besluitvorming over de buitengewone gebeurtenis inhoudelijk te ondersteunen biedt het eerste lid de Minister van Financiën van Aruba de mogelijkheid om binnen 14 dagen advies bij de Centrale Bank in te winnen over de verwachte macro-economische of budgettaire effecten van de buitengewone gebeurtenis. Hiermee wordt het risico op arbitraire besluitvorming gemitigeerd, conform het advies van het IMF.

Van het advies van de Centrale Bank wordt door de Minister van Financiën van Aruba, via doorgeleiding door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, afschrift gestuurd aan de raad van ministers van het Koninkrijk. Op zijn beurt kan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een verzoek aan het College doen de raad van ministers van het Koninkrijk binnen 14 dagen te adviseren over de verwachte budgettaire gevolgen van de buitengewone gebeurtenis. Het College stuurt hiervan afschrift aan de Minister van Financiën van Aruba.

Artikel 13. Vervolgprocedure buitengewone gebeurtenissen

Zoals hiervoor is beschreven kunnen buitengewone gebeurtenissen leiden tot de noodzaak om af te wijken van de primair saldonorm. Teneinde deze situatie te normaliseren zendt de Minister van Financiën van Aruba op grond van het eerste lid van dit artikel zo spoedig mogelijk na het besluit om af te wijken, maar uiterlijk binnen 30 dagen, een ontwerp-begrotingswijziging aan het College. Hierbij zijn de normen die zien op de begroting van overeenkomstige toepassing, met inachtneming van de toegestane afwijking als gevolg van de buitengewone gebeurtenis

Het tweede lid bepaalt dat de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Minister van Financiën van Aruba vervolgens minimaal twee keer per jaar overleggen over de gevolgen van de buitengewone gebeurtenis. Dit overleg is erop gericht te monitoren of de feitelijke situatie verbetert of verslechtert. De bewindspersonen kunnen bij die gelegenheid ook overleggen of deze veranderingen in de feitelijke situatie reactie behoeven. Hiermee wordt invulling gegeven aan het advies van het IMF om periodiek de ontstane situatie te beoordelen en te bezien of de uitzondering van de normen nog moet voortduren.

De uitzonderingstoestand is op grond van artikel 11, eerste lid in beginsel beperkt tot het lopende begrotingsjaar. Het is echter voorstelbaar dat de budgettaire gevolgen van de buitengewone gebeurtenis zich uitstrekken tot een volgend begrotingsjaar. Hiertoe biedt het derde lid de raad van ministers van het Koninkrijk de mogelijkheid om op uiterlijk 15 december, na nieuwe adviezen overeenkomstig artikel 12, eerste en tweede lid, te besluiten of ook in het volgende begrotingsjaar afwijking van de begrotingsnormen is toegestaan. Er bestaat zodoende een helder eindpunt van de uitzonderingssituatie, te weten het einde van het begrotingsjaar. Daarmee wordt uitvoering gegeven

aan het IMF-advies met betrekking tot het voorzien in een *sunset clause*. Indien de buitengewone omstandigheid voortduurt, bestaat telkens de mogelijkheid tot verlenging naar het volgende begrotingsjaar.

In de convergentieparagraaf van de begroting(-swijziging) wordt toegelicht wat de budgettaire gevolgen van de buitengewone gebeurtenis zijn voor de convergentie, op welke wijze deze worden verwerkt en na afloop van de uitzonderingsituatie hoe de convergentie wordt hervat.

Hoofdstuk 5 Het College Aruba financieel toezicht

Artikel 14. Taken

Dit artikel regelt de taken van het College, waarbij in het eerste lid de voornaamste taak wordt genoemd: het beoordelen van de begroting, de uitvoeringsrapportage en het jaarverslag aan de hand van de normen, bedoeld in hoofdstuk 2 en het adviseren aan de raad van ministers van het Koninkrijk over de naleving door Aruba van deze normen. Naast deze taak staan in deze rijkswet diverse andere taken genoemd die het College ook uitvoert.

Uit het tweede lid volgt dat het de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is die beleidsregels kan vaststellen of algemene en bijzondere aanwijzingen kan geven ten aanzien van de uitoefening van de in deze rijkswet aan het College toegekende taken en bevoegdheden. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kan dit echter slechts na overeenstemming met de Minister van Financiën van Aruba en voorts na instemming van de raad van ministers van het Koninkrijk. Dit betekent dat slechts wanneer alle partijen het eens zijn met het vaststellen van beleidsregels of het geven van een algemene of bijzondere aanwijzing, er gebruik gemaakt kan worden van deze mogelijkheden.

In dit verband moet worden benadrukt dat beleidsregels, algemene en bijzondere aanwijzingen nimmer inbreuk mogen maken op de onafhankelijke positie van het College. Het College blijft op basis van zijn deskundigheid op een onpartijdige en onafhankelijke manier komen tot zijn eigen bevindingen.

Het College kan, indien nodig geacht, de Minister van Financiën van Aruba en de raad van ministers van het Koninkrijk informeren over waargenomen risico's ten aanzien van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën van Aruba. Dit volgt uit het derde lid. Hierbij moet gedacht worden aan (grote) economische trends die het College waarneemt en waarvan het belangrijk is dit te signaleren richting de Minister van Financiën van Aruba en de raad van ministers van het Koninkrijk. Hiermee heeft het College een middel in handen om toekomstige risico's vroegtijdig te melden. Dit informeren geschiedt schriftelijk. Dit bericht heeft een informerende, signalerende functie en hoewel het mogelijkerwijs adviezen bevat hoe om te gaan met deze toekomstige risico's, dient dit bericht niet gezien te worden als een bericht dat gepaard kan gaan met een advies tot het geven van een aanwijzing als bedoeld in hoofdstuk 7. Voorts is dit bericht vertrouwelijk en daarmee niet openbaar.

Artikel 15. Inrichting en rechtspositie

Het onderhavige artikel regelt de omvang van het College en de procedure voor de benoeming, schorsing en het ontslag van de leden van het College. De leden van het College worden benoemd op grond van deskundigheid op het terrein van de werkzaamheden van het College.

Artikel 16. Nevenfuncties

Het College is onafhankelijk. Gelet op de aard van de werkzaamheden van het College is het van belang dat de leden geen nevenfuncties of andere betrekkingen vervullen die hun onafhankelijkheid zouden kunnen aantasten. Het eerste lid noemt daarom een aantal functies dat onverenigbaar is met het lidmaatschap van het College.

In verband met de onafhankelijke positie van het College, is in het tweede lid de bepaling opgenomen dat een gewezen Minister, Staatssecretaris, lid van de Staten-Generaal of van de Staten van Aruba, niet binnen vijf jaar na de beëindiging van zijn ambtsperiode kan worden benoemd tot lid van het college.

Er zijn ook andere functies, of betrekkingen denkbaar die zich niet verenigen met het lidmaatschap van het College. Dit wordt geregeld in het derde lid waarin in het algemeen wordt gesteld dat ook voor het overige, geen nevenfunctie of andere betrekking wordt vervuld die ongewenst is met het oog op de goede vervulling van zijn taak als lid van het College. Om te borgen dat nieuwe nevenfuncties of andere betrekkingen zijn te verenigen met het lidmaatschap van het College is in het vierde lid geregeld dat deze voorafgaand aan het aanvaarden daarvan, moeten worden gemeld. Bij een nevenfunctie moet in dit verband bijvoorbeeld worden gedacht aan een bestuursfunctie, bij een andere betrekking kan gedacht worden aan een andere baan.

Artikel 17. Uitvoering taken

Om ervoor te zorgen dat duidelijk is op welke wijze het College intern besluiten neemt en intern zijn werkzaamheden ordent, stelt het College zelf een gedragscode voor deskundigen, gedragsregels voor leden en een bestuursreglement op en publiceert dat. In het tweede lid wordt voor de publicatie verwezen naar de Staatscourant en de Landscourant van Aruba.

Artikel 18. Secretariaat

Dit artikel betreft het secretariaat van het College dat bestaat uit een secretaris en medewerkers. Deze zullen onder het gezag van het College werkzaam zijn en uitsluitend aan het College verantwoording schuldig zijn. De terbeschikkingstelling in het derde lid houdt in dat het door het College geselecteerde personeel door tussenkomst van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ter beschikking wordt gesteld aan het College. Om misverstanden te voorkomen volgt uit het zesde lid expliciet dat de secretaris en de medewerkers van het College ook de andere Colleges ondersteunen.

Artikel 19. Toelating tot Aruba en het uitoefenen van een beroep of het verrichten van arbeid

Het is voor de uitoefening van hun taken noodzakelijk dat de leden van het College, de secretaris en de medewerkers, alsmede hun gezinsleden vrijelijk toegang hebben tot Aruba en daar tijdelijk mogen werken. Dit geldt in het bijzonder indien de Collegeleden, de secretaris en de medewerkers en hun gezinsleden van buiten Aruba afkomstig zijn.

Artikel 20. Bekostiging

In dit artikel wordt geregeld ten laste van welke begroting de kosten van het uitvoeringsapparaat van het College zullen worden bekostigd. Het betreft hier Hoofdstuk IV (Koninkrijksrelaties) van de rijksbegroting van Nederland.

Artikel 21. Informatieplicht

Dit artikel regelt de plicht van de Minister van Financiën van Aruba en de rechtspersonen die tot de collectieve sector van Aruba behoren, om de gegevens en inlichtingen die het College voor de vervulling van zijn taak noodzakelijk acht aan het College te verstrekken. De bevoegdheid van het College is begrensd door het noodzakelijkheidsvereiste. Wat 'noodzakelijke' gegevens en inlichtingen zijn, wordt bepaald door wat het College redelijkerwijs van belang acht voor de uitvoering van zijn taken. Ter bevordering van een transparante en effectieve toepassing van deze voornoemde informatieplicht geschiedt het verzoek van het College schriftelijk en geeft het onderbouwd aan welke documenten worden verzocht. De verzochte informatie wordt aan het College als zodanig verstrekt en niet aan individuele leden.

Artikel 22. Geheimhouding

Dit artikel regelt de geheimhoudingsplicht van de leden van het College, de secretaris en de medewerkers van het secretariaat van het College en de door het College geraadpleegde deskundigen. Een dergelijke plicht stelt het College, het secretariaat en eventuele door het College geraadpleegde deskundigen in staat hun werk in vertrouwen uit te voeren.

Artikel 23. Duurzame toegankelijkheid en beheer van documenten

Goed informatiebeheer is een basisvoorwaarde voor zorgvuldige besluitvorming, voor de verantwoording op verzoek en uit eigen beweging en de continuïteit van het toezicht op de begrotingscyclus. Dit artikel bevat de algemene leidraad voor de omgang met documenten die onder het College berusten. Het College is verantwoordelijk voor het in goede, geordende en toegankelijke staat houden van documenten. Onder documenten moet worden verstaan schriftelijke stukken of ander geheel van vastgelegde gegevens die door het College zijn opgemaakt of ontvangen en die naar hun aard verband houden met de taken en werkzaamheden van het College. Kortgezegd vallen alle documenten die een relatie hebben met de uitvoering van de taken van het College binnen de reikwijdte van dit artikel. Het maakt daarbij niet uit of de informatie is vastgelegd op papier, in digitale vorm of op welke manier dan ook.

Artikel 24. Onvoldoende taakuitoefening

Voorzieningen wegens het ernstig in gebreke blijven van het College kunnen door de minister of de Minister van Financiën van Aruba verzocht worden aan de raad voor ministers van het Koninkrijk. Het treffen van een voorziening kan voorts alleen tot stand komen in overeenstemming met degene die rechtstreeks met het College te maken heeft, te weten de Minister van Financiën van Aruba. De voorzieningen hebben een tijdelijk karakter en kunnen zowel een lid van het College als het gehele College betreffen. Voor een structurele voorziening voor een lid van het College of het gehele College geldt het bepaalde in artikel 14, tweede lid.

Hoofdstuk 6 De procedure betreffende de zienswijze van en beoordeling door het College

Artikel 25. Zienswijze op de ontwerpbegroting onderscheidenlijk ontwerpbegrotingswijziging

Dit artikel regelt de door het College te geven zienswijze op de ontwerpbegroting of ontwerp-begrotingswijziging. Hierdoor wordt het College in een vroeg stadium betrokken bij het begrotingsproces en kan deze werkwijze bijdragen aan de totstandkoming van begrotingen of begrotingswijzigingen die voldoen aan de normen van deze rijkswet. Hiermee wordt recht gedaan aan de doelstelling van deze rijkswet, namelijk het waarborgen van houdbare overheidsfinanciën van Aruba.

De Minister van Financiën van Aruba is verantwoordelijk voor het tijdig leveren van de ontwerpbegroting en ontwerpbegrotingswijziging aan het College. Ten aanzien van ontwerp-begrotingen geldt dat de duur van de cyclus met de bijbehorende tijdlijn in principe vaststaat. Zo bepaalt artikel V.12, tweede lid, van de Staatsregeling van Aruba dat de regering van Aruba uiterlijk op 1 september van elk jaar een ontwerp-begroting voor het daaropvolgende jaar bij de Staten moet aanbieden. Dit hoort te leiden tot een begroting die op tijd – dat wil zeggen voor het einde van het behandlungsjaar – is vastgesteld voor het daaropvolgende begrotingsjaar. Dit tijdspad betekent dat ten aanzien van ontwerp-begrotingen voorgeschreven kan worden dat een ontwerp-begroting uiterlijk op 1 juni door de minister van Financiën van Aruba aan het College wordt voorgelegd om zijn zienswijze te vernemen met betrekking tot die ontwerp-begroting. Die zienswijze dient binnen 30 dagen na ontvangst door het College te worden gegeven (zie het tweede lid van het onderhavige artikel). Deze termijn biedt de regering van Aruba praktisch gezien voldoende tijd om op de zienswijze te reageren, gevolgd door tijdige aanbieding van de ontwerp-begroting aan de Staten.

Dit is anders bij ontwerp-begrotingswijzigingen, aangezien hiervoor geen vaste data voor het aanbieden bij de Staten gelden. Wel heeft zich de afgelopen jaren in Aruba een praktijk ontwikkeld waarbij in het voorjaar een zogeheten voorjaarsnota wordt gepresenteerd, gevolgd door een suppletoire begroting die formeel in de vorm van een ontwerp-begrotingswijziging tot wijziging van de lopende begroting in proces wordt gebracht. Dit herhaalt zich in het najaar met de najaarsnota en de tweede suppletoire begroting die eveneens strekt tot wijziging van de lopende begroting. Deze situatie maakt het niet mogelijk om een vaste datum in deze rijkswet op te nemen voor de aanlevering bij het College van een ontwerp-begrotingswijziging ter verkrijging van een zienswijze. Daarom wordt in deze rijkswet voor ontwerp-begrotingswijzigingen geen uiterste data voor de aanlevering bij het College opgenomen. Dit laat overigens onverlet dat het tijdig aanleveren van een ontwerp-begrotingswijziging het besef bij het bestuur veronderstelt van het belang van een regulier, voorspelbaar en ordentelijk begrotingsproces. Daaraan verbonden is een ordentelijk besluitvormingsproces met tijdige budgettaire besluitvorming, dat vervolgens zorgvuldig en tijdig wordt getoetst door het College.

Het College toetst of de ontwerpbegroting dan wel de ontwerpbegrotingswijziging voldoet aan de normen in hoofdstuk 2. De bevindingen worden op gemotiveerde wijze opgenomen in de zienswijze en gaan eventueel vergezeld van aanbevelingen met betrekking tot de wijze waarop de ontwerpbegroting dan wel de ontwerpbegrotingswijziging in overeenstemming met de hiervoor bedoelde normen kan worden gebracht.

Als uit een zienswijze blijkt dat de ontwerpbegroting dan wel de ontwerpbegrotingswijziging niet in overeenstemming is met de normen dan vindt binnen 14 dagen na ontvangst van de zienswijze op verzoek van de Minister van Financiën van Aruba een overleg plaats tussen die minister en het College. De Minister van Financiën van Aruba kan zich hierbij laten vergezellen een door hem aangewezen adviseur. Dit overleg is een gelegenheid om samen te bespreken op welke wijze de ontwerpbegroting dan wel de ontwerpbegrotingswijziging in lijn kan worden gebracht met de normen.

Voortbouwend op de praktijk die is ontstaan bij de toepassing van artikel 10 van de LAFT, schrijft het voorgestelde vierde lid voor dat de aan de Staten aangeboden ontwerpbegrotingen dan wel de ontwerpbegrotingswijzigingen vergezeld gaan van de zienswijze van het College, waarbij in de memorie van toelichting ook dient te worden aangegeven in hoeverre en op welke wijze rekening is gehouden met die zienswijze. Zodoende hebben de Staten een zo volledig mogelijk beeld van alle relevante informatie ten behoeve van de beoordeling door hen van de ontwerpbegroting dan wel de ontwerpbegrotingswijziging.

Artikel 26. Beoordeling van de vastgestelde begroting onderscheidenlijk vastgestelde begrotingswijziging

Zodra de begroting of begrotingswijziging is vastgesteld, zendt de Minister van Financiën van Aruba deze naar het College. Het College toetst vervolgens binnen 15 werkdagen of de begroting of begrotingswijziging voldoet aan de normen die zijn vastgelegd in hoofdstuk 2 van deze rijkswet. Hierover brengt het College een rapport uit aan de Minister van Financiën van Aruba.

Indien het College van mening is dat de begroting of begrotingswijziging niet voldoet aan de normen, geeft het College in het rapport aan op grond van welke bevindingen het van mening is dat de begroting of begrotingswijziging niet aan de normen uit hoofdstuk 2 voldoet. Ook geeft het College in het rapport aan hoe de Minister van Financiën van Aruba de begroting zodanig kan doen aanpassen dat deze wel voldoet aan die normen. Aan de hand van een dergelijk rapport vindt vervolgens een overleg plaats tussen de Minister van Financiën van Aruba en het College. Dit zal plaatsvinden binnen vijf dagen na ontvangst van het rapport. Omdat het van belang is dat de vastgestelde begroting of begrotingswijziging zo spoedig mogelijk in lijn met de normen wordt gebracht, moet dit overleg plaatsvinden binnen vijf dagen. Het overleg beoogt eventuele onduidelijkheden of misverstanden via een snelle en efficiënte manier op te lossen.

Na het gevoerde overleg met de Minister van Financiën van Aruba toetst het College andermaal of de vastgestelde begroting of vastgestelde begrotingswijziging voldoet aan de normen van hoofdstuk 2. Het resultaat van deze toets wordt in een rapport weergegeven. Het College heeft vijf werkdagen om dit rapport uit te brengen na het genoemde overleg. Het belang van deze korte termijn is in lijn met het hierboven beschreven belang. Het rapport in deze fase bevat dezelfde elementen ter onderbouwing als het eerdere rapport.

De Minister van Financiën van Aruba is niet gebonden aan de aanbevelingen die het College in het rapport heeft opgenomen, maar dient wel aan het College, binnen 5 werkdagen na ontvangst van het rapport, te berichten in hoeverre en op welke wijze rekening wordt gehouden met die aanbevelingen. Indien het College van oordeel blijft dat een vastgestelde begroting of begrotingswijziging niet voldoet aan de normen, of als de Minister niet binnen 5 werkdagen reageert, bericht het College de Minister van Financiën en de Staten van Aruba.

Artikel 27. Jaarlijkse beoordeling naleving normen

Het College beoordeelt jaarlijks in hoeverre Aruba heeft voldaan aan de normen van deze rijkswet zoals samengevat in het toetsingskader in de bijlage. Deze beoordeling moet tijdig worden aangeleverd in verband met de gevolgen voor de leenfaciliteit en het niveau van toezicht. Het besluit van de Rijksministerraad moet jaarlijks uiterlijk 1 juni worden genomen, zodat, indien

Aruba voldoet aan de normen voor licht toezicht, het licht toezicht kan worden toegepast op de gehele begrotingscyclus voor het volgende begrotingsjaar.

Artikel 28. Wijziging toezichtsniveau

De raad van ministers van het Koninkrijk besluit jaarlijks wat de toezichtsverplichtingen van Aruba in het kader van deze rijkswet voor het komende begrotingsjaar zijn. Bij inwerkingtreding van de rijkswet zijn alle bepalingen van toepassing, maar vervolgens kan jaarlijks worden gezien en besloten dat een aantal daarvan in het daaropvolgende jaar niet van toepassing zal zijn. Dit om zodoende de externe *toezichtslast* voor Aruba te beperken en af te stemmen op de mate waarin aan de toezichtsnormen is voldaan. Het College beoordeelt dit aan de normen van het toetsingskader dat is opgenomen in de bijlage van deze rijkswet. Vergeleken met kolom (I) houden de aanvullende voorwaarden in kolom (II) alle verband met het financieel beheer. Dit betreft onder meer de inrichting van en cijfermatige presentaties in de begroting en het jaarverslag en ook de goedkeurende accountantsverklaring. Als Aruba het financieel beheer voldoende op orde heeft, wordt de rol van het College en de raad van ministers van het Koninkrijk in het financieel toezicht kleiner. Met een besluit tot licht toezicht wordt door de raad van ministers van het Koninkrijk de voortgang van Aruba in de ontwikkeling van de randvoorwaarden voor houdbare overheidsfinanciën erkend. Indien de raad van ministers van het Koninkrijk constateert dat Aruba niet langer voldoet aan de voorwaarden, kan worden besloten alle bepalingen weer van toepassing te laten zijn.

Indien de raad van ministers van het Koninkrijk besluit dat Aruba voldoet aan de voorwaarden voor licht toezicht, blijven artikel 25 en artikel 6, tweede lid, voor het daarop volgende begrotingsjaar buiten toepassing. Dit betekent dat het College in dat jaar geen zienswijzen hoeft uit te brengen op de ontwerpbegroting of ontwerpbegrotingswijzigingen en dat Aruba geen toelichting hoeft te leveren bij de uitvoeringsrapportages. Deze rapportages hebben in dat jaar een hoofdzakelijk cijfermatig karakter.

Een buitengewone gebeurtenis is vrijwel altijd een externe schok waarop Aruba geen invloed heeft en waarvan Aruba redelijkerwijs in de jaarlijkse beoordeling geen nadeel mag ondervinden. Dit geldt in de eerste plaats voor de primair saldonorm, maar voorstelbaar is dat door een schok het overheidsapparaat zodanig ontregeld raakt dat bijvoorbeeld tijdige aanlevering van begroting, rapportages en jaarverslag niet haalbaar is of dat de gevolgen van de schok slecht te overzien zijn, waardoor de volledigheid en het realisme van de begroting niet op voorhand goed te borgen zijn. Door de primair saldonorm en eventueel aanvullend aan te wijzen normen op het gebied van financieel beheer buiten toepassing te laten bij de jaarlijkse beoordeling, wordt voorkomen dat een reeks van positieve beoordelingen wordt onderbroken door een buitengewone gebeurtenis. Bij de jaarlijkse beoordeling worden de aangewezen normen niet beoordeeld. Het ontbreken van de beoordeling speelt dan geen rol bij de mogelijkheid gebruik te kunnen maken van de leenfaciliteit en het besluit van de raad van ministers van het Koninkrijk over laten vervallen van de wet overeenkomstig de horizonbepaling. Normen die echter ook in geval van een buitengewone gebeurtenis niet buiten toepassing kunnen worden gelaten, zijn de centrale schuldnorm uit artikel 3 van deze rijkswet en de goedkeurende accountantsverklaring.

Hoofdstuk 7 Aanwijzingen

Artikel 29. Aanwijzing bij het niet voldoen aan de normen

Dit artikel biedt in beginsel de mogelijkheid alsnog tot een begroting te komen die voldoet aan de normen. Wanneer dit in het uiterste geval en ondanks het doorlopen van het in dit artikel beschreven proces niet mogelijk blijkt, kan de raad van ministers van het Koninkrijk een aanwijzing geven aan de Minister van Financiën van Aruba. Dit is de uitkomst van een proces dat begint met berichtgeving door het College. Als het College als adviseur van de toezichthouder (de raad van ministers van het Koninkrijk) van oordeel blijft dat een vastgestelde begroting dan wel vastgestelde begrotingswijziging niet voldoet aan de normen uit hoofdstuk 2 dan stelt hij de raad van ministers van het Koninkrijk hiervan op de hoogte via de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Hiermee wordt het Koninkrijksbestuur in staat gesteld waar mogelijk alsnog in overleg te treden en tot een vergelijk te komen met het bestuur van Aruba. Het bericht van het College kan op grond van het tweede lid vergezeld gaan van een gemotiveerd advies tot het geven van een aanwijzing. Een afschrift van dit

advies wordt aan de Minister van Financiën van Aruba gestuurd. Het College heeft op grond van de ernst van de situatie de vrijheid te bepalen of een dergelijk gemotiveerd advies gerechtvaardigd is.

De tweede stap in het proces kan een besluit van de minister van Financiën van Aruba zijn dat de uitvoering van de begroting op grond van het derde lid wordt opgeschort. Hierover besluit de minister in overeenstemming met het gevoel van de ministerraad van Aruba. In de tussentijd geldt dan (het desbetreffende deel van) de begroting van het voorgaande begrotingsjaar. Dit biedt Aruba en het Koninkrijksbestuur de ruimte in gesprek te treden over eventueel benodigde wijzigingen van de begroting lopende het begrotingsjaar, met het doel de begroting in lijn te brengen met de normen.

De derde stap in het proces is een fase van zienswijzen en bestuurlijk overleg. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties biedt namelijk op grond van het vierde lid via de Minister van Financiën van Aruba aan de ministerraad van dat land de ruimte om binnen twee weken na het bericht uit het eerste lid zijn visie te geven op dit bericht en eventueel het gemotiveerde advies uit het tweede lid. Ook nodigt de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op grond van het vijfde lid eveneens binnen twee weken na het bericht uit het eerste lid, de Minister van Financiën van Aruba uit voor een bestuurlijk overleg. Dit biedt een verdere mogelijkheid voor deze bestuurders tot een vergelijk te komen over de door het College geconstateerde gebreken aan de begroting of begrotingswijziging. Ten behoeve van een eventueel vervolg van dit proces worden de uitkomsten van dit overleg vastgesteld door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, in overeenstemming met de Minister van Financiën van Aruba.

De vierde fase is eventuele besluitvorming in de Rijksministerraad. Indien het bericht vergezeld gaat van een gemotiveerd advies stuurt de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties deze stukken na het bestuurlijke overleg aan de raad van ministers van het Koninkrijk. Het delen van de uitkomsten van het bestuurlijk overleg en de eventuele visie van de Arubaanse ministerraad stelt de raad van ministers van het Koninkrijk in staat een zo volledig mogelijk beeld te vormen van de stand van zaken van de begroting.

De vijfde fase houdt de mogelijkheid in voor de Rijksministerraad om in het uiterste geval te besluiten een aanwijzing te geven. Dat gebeurt bij Koninklijk Besluit op voordracht van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. De aard van de aanwijzing zal afhankelijk zijn van de mate waarin sprake is van afwijking van de normen en is erop gericht de begroting dan wel begrotingswijziging zodanig aan te passen dat deze voldoet aan de normen.

Artikel 30. Aanwijzing bij het uitblijven van een vastgestelde begroting

Dit artikel biedt analoog aan artikel 29 de mogelijkheid alsnog tot een begroting te komen die aan het College ter toetsing kan worden voorgelegd conform de doelstelling van deze rijkswet. Het gaat hierbij om een vastgestelde begroting, dat wil zeggen een begroting die het gehele wetgevingsproces heeft doorlopen, met inbegrip van goedkeuring door de Staten en bekrachtiging door de regering van Aruba. Een vastgestelde begroting is van belang als autorisatie van de regering voor het implementeren van het voorgestelde beleid door de Staten, het orgaan met het budgetrecht. Het ontbreken van een tijdig vastgestelde begroting is daarnaast belemmerend voor het College en de rijksministerraad in hun hoedanigheid van adviseur respectievelijk toezichthouder. Daarom is het wenselijk om ook in dit geval te voorzien in de mogelijkheid voor de raad van ministers van het Koninkrijk om een aanwijzing te geven aan de Minister van Financiën van Aruba. Hierbij worden de relevante onderdelen van artikel 29 inzake het proces bij (wel tijdig vastgestelde) begrotingen die niet aan de normen voldoen, van overeenkomstige toepassing verklaard.

Artikel 31. Aanwijzing bij het uitblijven van een vastgesteld jaarverslag

De begrotingscyclus wordt afgesloten met een jaarverslag, waarvan de jaarrekening een wezenlijk onderdeel vormt, waarin verantwoording wordt afgelegd over het gevoerde beleid en dus over de uitvoering van de begroting over het afgelopen begrotingsjaar. Het jaarverslag maakt dan ook deel uit van de normen in de zin van deze rijkswet. Daarom is het van belang dat ook het jaarverslag op tijd bij het College wordt aangeleverd. Mocht dit onverhoopt niet het geval zijn, dan biedt dit artikel, naar analogie van artikel 29, de mogelijkheid alsnog tot een vastgesteld jaarverslag te komen. Hiertoe kan bij koninklijk besluit, na besluitvorming in de raad van ministers van het Koninkrijk, een aanwijzing

worden gegeven aan de Minister van Financiën van Aruba. Ook worden de relevante onderdelen van artikel 29 van overeenkomstige toepassing verklaard.

Hoofdstuk 8 Beroep en voorlopige voorziening bij de Raad van State van het Koninkrijk

Artikel 32. Beroep

In dit artikel is de rechtsbescherming geregeld door beroep bij de Kroon mogelijk te maken. Het schept de mogelijkheid van beroep bij de Kroon tegen op grond van deze rijkswet gegeven aanwijzingen. Artikel 32 bevat de nodige waarborgen voor de kwaliteit van de bescherming die aan de Minister van Financiën van Aruba wordt geboden in het kader van het hier aan de orde zijnde beroep bij de Kroon. De Raad van State van het Koninkrijk stelt een advies vast in de vorm van een ontwerp-koninklijk besluit. De Raad stelt vervolgens in ieder geval de Minister van Financiën van Aruba en, zo de Raad dat wenselijk acht, andere ministers van Aruba in de gelegenheid te worden gehoord bij de voorbereiding van het advies. Dit gebeurt ook als de Raad door de minister wordt gevraagd het ontwerp in nadere overweging te nemen.

Met de in het zesde tot en met achtste lid opgenomen waarborgen wordt de mogelijkheid voor de Kroon om een besluit te nemen dat afwijkt van het ontwerpbesluit – het zogenoemde contrair gaan – aanzienlijk beperkt. Het zevende lid bepaalt dat niet contrair gegaan zal worden voor zover het advies van de Raad uitsluitend gebaseerd is op rechtmatigheidsgronden. Op dat punt zal dus steeds het advies van de Raad gevolgd worden. Voor het overige zal alleen op zeer zwaarwegende, op het in dit besluit geregelde toezicht betrekking hebbende gronden contrair worden gegaan. Welke gronden dat concreet kunnen zijn, zal in de praktijk moeten blijken. De ernst van de bedenkingen van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over het ontwerpbesluit zal ook naar voren komen in de correspondentie met de Raad over het verzoek het ontwerp in nadere overweging te nemen. Ook zal dit voorts blijken uit de gebruikte argumenten van de minister, als het zover mocht komen, om contrair te gaan. Om misverstanden te voorkomen is wel in het zevende lid opgenomen dat de gronden om contrair te gaan betrekking moeten hebben op het in deze rijkswet geregelde toezicht.

Een andere waarborg is gelegen in de termijnen die worden verbonden aan de besluitvorming. Binnen twee maanden na ontvangst van het ontwerpbesluit kan het verzoek om het in nadere overweging nemen worden gedaan (zesde lid). Indien dat verzoek niet binnen twee maanden is gedaan, dan dient zo spoedig mogelijk te worden besloten overeenkomstig dat ontwerpbesluit (achtste lid). Wordt er wel overgegaan tot het verzoeken om het ontwerp in nadere overweging te nemen, dan zal er een nader ontwerp volgen. Na de ontvangst van dit nader ontwerp moet vervolgens onverwijld het besluit volgen (negende lid).

Indien er contrair zal worden gegaan, moeten met de beslissing op het beroep ook de argumenten om contrair te gaan worden gepubliceerd. Ook de adviezen van de Raad worden gepubliceerd. In het tiende lid wordt zeker gesteld dat er geen rechtsgang op grond van de Landsverordening administratieve rechtspraak of de Algemene wet bestuursrecht openstaat tegen besluiten op grond van deze rijkswet.

Artikel 33. Voorlopige voorziening

In dit artikel wordt de mogelijkheid van een voorlopige voorziening geregeld. De Minister van Financiën van Aruba kan hier om verzoeken. Het ligt in de rede dat de Minister van Financiën van Aruba daaraan voorafgaand ruggespraak heeft gehouden met de ministerraad van Aruba.

Hoofdstuk 9 Overgang- en slotbepalingen

Artikel 34. Evaluatiebepaling

Gelet op de doelstelling van deze rijkswet, in het bijzonder het belang ervan voor de waarborging van houdbare overheidsfinanciën van Aruba, is het noodzakelijk dat op periodieke basis evaluaties plaatsvinden over de doeltreffendheid en de effecten ervan in de praktijk. Dit wordt geregeld in het onderhavige artikel. Het wederzijdse belang dat Aruba en Nederland hebben bij het welslagen van deze rijkswet maakt dat de evaluatie gezamenlijk geschiedt.

Voor evaluatie komen in ieder geval in aanmerking zowel de mate van verwezenlijking van de doelstelling van deze rijkswet, namelijk de waarborging van houdbare overheidsfinanciën van Aruba, alsook de neveneffecten van deze rijkswet zoals de evenredigheid van het toezicht tot het te bereiken doel, de uitvoerbaarheid van deze rijkswet, de wijze van invulling van de taken en bevoegdheden van het College en de afstemming op andere regelingen, waaronder de LWHO. Bij de evaluatie zal voorts de vraag moeten worden beantwoord, of en in hoeverre de vastgesteld effecten daadwerkelijk aan deze rijkswet kunnen worden toegeschreven of dat (deels) andere factoren aan die effecten hebben bijgedragen.

Een evaluatietermijn van vijf jaar ligt in de rede zodat in ieder geval één volledige begrotingscyclus kan worden meegenomen.

Een evaluatie mondt uit in een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de rijkswet. Uit hoofde van verantwoording wordt dit verslag door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de Minister van Financiën van Aruba gezonden naar hun respectievelijke parlementen.

Artikel 35. Leden van het College Aruba financieel toezicht

Het huidige College Aruba financieel toezicht in de zin van de LAFT wordt het College Aruba financieel toezicht in de zin van deze rijkswet. In dit artikel wordt expliciet voorzien in een overgangsregeling voor de zittende leden, waaronder de voorzitter van het College op het tijdstip van inwerkingtreding van deze rijkswet en daarmee de intrekking van de LAFT. Uit oogpunt van behoud van continuïteit en zorgvuldige overgang bepaalt het artikel dat deze leden, leden blijven voor de resterende termijn van hun benoeming zoals die geldt op grond van de LAFT. Een eventuele herbenoeming nadien is vanzelfsprekend mogelijk met inachtneming van de bepalingen van deze rijkswet.

Artikel 36. Documenten van het College Aruba financieel toezicht

Bij de inwerkingtreding van deze rijkswet en de LWHO wordt de LAFT ingetrokken. Het eerste lid van dit artikel ziet op de overdracht van documenten met betrekking tot lopende zaken en reeds beëindigde taken en werkzaamheden. Het gaat daarbij om de documenten die nog berusten bij het College Aruba financieel toezicht in de zin van de LAFT. Het tweede lid regelt dat bij het laten vervallen van deze rijkswet alle documenten die naar hun aard verband houden met de taken en werkzaamheden van het College alsmede die krachtens artikel 21 zijn verstrekt, zo snel als redelijkerwijs mogelijk worden overgedragen aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Deze overdracht geschiedt met afschrift van alle documenten aan de Minister van Financiën van Aruba.

Artikel 37. Overgang collectieve sector en toepassing schuldnorm

Onder de LAFT zijn voor het laatst voor de jaren 2026 en 2027 de rechtspersonen die tot de collectieve sector worden gerekend vastgesteld²⁷. Deze samenstelling wordt bij inwerkingtreding van de wet gehanteerd. In aansluiting op de nieuwe vijfjaarlijkse vaststelling vindt vervolgens in het derde jaar na inwerkingtreding van deze wet de eerste nieuwe beoordeling plaats.

In het advies van het IMF ten aanzien van de kwantificering van de normen is geen rekening gehouden met de schulden van de entiteiten van de collectieve sector buiten de centrale overheid of de schulden die mogelijk besloten liggen in de overeenkomsten van de publiek private samenwerkingen (PPS'en). Het IMF constateert dat het financieel beheer daartoe nog niet toereikend is.

Hoewel de PPS'en zelf geen onderdeel zijn van de collectieve sector, kunnen de schulden afhankelijk van de beoordeling van de contracten conform PSDSM, wel tot de schuld van het land Aruba worden gerekend. Het tweede lid regelt dat de schulden van de entiteiten uit de collectieve sector buiten de centrale overheid en schulden uit de PPS'en met ingang van het derde jaar na inwerkingtreding van deze rijkswet door het College worden betrokken bij de beoordeling van de begroting voor het daaropvolgende jaar. Vervolgens zal een herberekening door het IMF worden gevraagd.

²⁷ Dit wordt gecheckt vóór indiening bij de Tweede Kamer.

Dit betekent dat de schuldnorm die in het toezicht wordt gehanteerd vóór inwerkingtreding, tijdens de overgangstermijn en ná de overgangstermijn, een wisselende reikwijdte heeft. Dit is onvermijdelijk en gegeven de korte duur van de overgang verantwoord. De overgangsbepaling ziet niet op de verplichtingen op grond van artikel 8, zoals de rapportage over schuldgegevens van de collectieve sector, en zijn direct na inwerkingtreding van toepassing. De schuldgegevens zijn dus wel beschikbaar.

Artikel 38. Vaststelling of wijziging regelgeving Aruba

Uit het Bestuurlijk Akkoord volgt dat in deze rijkswet wordt geregeld dat nationale regelgeving die betrekking heeft op begrotingsbeleid, financieel beheer of het financieel toezicht slechts kan worden vastgesteld of gewijzigd na instemming van de raad van ministers van het Koninkrijk. Dit artikel regelt dit. De LWHO is de landsverordening die op deze punten het meest relevant is. Daarom is gekozen om de LWHO op te nemen in dit artikel.

Ook volgt uit het artikel dat Aruba twee keer langs de raad van ministers van het Koninkrijk moet gaan bij eventuele wijziging of intrekking: voor het aanbieden van het ontwerp én bij de bekrachtiging ervan. Dit is van belang omdat na het aanbieden van het ontwerp altijd de mogelijkheid bestaat dat er door amendementen wijzigingen in het ontwerp worden doorgevoerd. Indien er echter geen wijzigingen zijn doorgevoerd na het aanbieden van het ontwerp, biedt het tweede lid de mogelijkheid van het ontwerp.

Artikel 39. Rentepercentage covidlening

In het Bestuurlijk Akkoord hebben Aruba en Nederland ook afspraken gemaakt over de zogenaamde covidlening van oktober 2023 ter waarde van AWG 915,5 miljoen. Hierbij heeft Nederland zich gecommitteerd om na de inwerkingtreding van deze rijkswet de rente op die lening te verlagen. Dit artikel legt dit ondubbelzinnig vast.

In het Bestuurlijk Akkoord is ook een 'renteklik' vastgelegd waarmee Aruba het recht wordt gegeven de rente op de covidlening eenmalig te laten herzien. De renteklik is toegekend, omdat de covidlening werd verstrekt tegen 0% rente (de toenmalige marktrente), maar de marktrente op het moment van herfinanciering aanzienlijk was gestegen. Met de renteklik krijgt Aruba de mogelijkheid een gunstige renteontwikkeling te benutten.

Artikel 40. Herfinanciering buitenlandse leningen

In het Bestuurlijk Akkoord is tussen Aruba en Nederland onder meer overeengekomen dat Nederland, na inwerkingtreding van deze rijkswet, een deel van de aflopende buitenlandse leningen van Aruba herfinanciert. Nederland verstrekt daarbij één of meerdere leningen tegen een gunstige rente waarmee Aruba de buitenlandse leningen kan aflossen in plaats van deze opnieuw op de kapitaalmarkt te financieren. Doel hiervan is de financieringslasten van Aruba te verlagen. In onderlinge overeenstemming zal worden bepaald welke leningen dit betreft en of dit direct of bij het aflopen van de verschillende leningen geschiedt. Het overzicht van buitenlandse leningen van mei 2024 vormt daarvoor het uitgangspunt. Hiervoor wordt een kader uitgewerkt waarin ook andere financieringsbronnen van Aruba worden meegenomen. Voor Nederland is het daarbij van belang dat de regering van Aruba de nodige stappen neemt om van de effectiviteit van deze rijkswet te borgen. Deze stappen worden in dat kader verwerkt.

In het Bestuurlijk Akkoord is tevens vastgelegd dat bij een schuldquote boven het door het IMF geadviseerde niveau van 50% bbp ook vanuit de herfinanciering een bijdrage aan nominale schulddaling wordt bewerkstelligd. Dit betekent dat de leningen niet volledig zonder tussentijdse aflossingen zullen worden verstrekt.

Het derde lid van dit artikel bepaalt dat Aruba het rentevoordeel uit de herfinanciering inzet voor de uitvoering van zijn investeringsagenda. Hierbij kan nadrukkelijk worden gedacht aan de uitvoering van het zogenaamde Landspakket²⁸. Door Aruba en Nederland worden nadere afspraken gemaakt over de berekening van het rentevoordeel uit de herfinanciering van de aflopende buitenlandse leningen.

²⁸ Onderlinge regeling Samenwerking bij Hervormingen 2023D14029

Artikel 41. Inwerkingtreding

Deze rijkswet zal inwerkingtreden op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip. Dat zal hetzelfde tijdstip zijn als dat waarop de LWHO in werking treedt.

Artikel 42. Horizonbepaling

Dit artikel regelt de beëindiging van deze rijkswet. Beëindiging is slechts aan de orde indien Aruba dit zelf verzoekt en de drie achtereenvolgende jaren voorafgaand aan het verzoek heeft voldaan aan de normen in de kolom (III) Vervallen rijkswet van het toetsingskader. De categorieën A en B van het toetsingskader zijn de financiële normen en de financieel beheer normen. Deze volgen uit hoofdstuk 2 van deze rijkswet. Daarnaast gelden ook de institutionele normen, categorie C van het toetsingskader. Deze onderdelen zijn van belang om het toezicht op een duurzame en effectieve wijze, en zonder onderbreking, voort te zetten. Deze drie normen zijn enkel voorwaardelijk aan het laten vervallen van deze rijkswet en zijn daarom in dit artikel opgenomen.

Een goed functionerende begrotingscyclus waaraan alle betrokken instituties rolvast hun bijdrage leveren, is van belang voor goed bestuur. De cyclus wordt in het kader van deze wet door de Algemene Rekenkamer beoordeeld. Deze taak is bij de Rekenkamer belegd, omdat de Rekenkamer als adviseur van de Staten aan het einde van de begrotingscyclus de jaarrekening onderzoekt en goed zicht heeft op de vele aspecten van de begrotingscyclus. Voorts moeten normen voor financieel toezicht in nationale regelgeving zijn vastgelegd, waar nu nog sprake is van een hybride constructie waarbij een deel hiervan is opgenomen in een rijkswet en een ander deel in een landsverordening. In die nationale regelgeving moet in navolging van het IMF-advies ook een onafhankelijke toezichthouder zijn aangewezen. Aruba geeft daarbij de voorkeur aan een landsorgaan.

Beëindiging geschiedt overigens niet van rechtswege. In dit artikel is expliciet opgenomen dat het laten vervallen van de rijkswet slechts gebeurt op verzoek van Aruba. Hier is nadrukkelijk voor gekozen omdat met het vervallen van deze rijkswet ook enkele voordelen voor Aruba komen te vervallen, zoals de toegang tot de in deze rijkswet opgenomen leenfaciliteit. Het is dan ook aan Aruba om af te wegen of zij al dan niet om het laten vervallen van deze rijkswet wil verzoeken. Indien Aruba het verzoek tot laten vervallen heeft gedaan, is het de raad van ministers van het Koninkrijk dat hiertoe, op voordracht van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, besluit. Dat besluit wordt gebaseerd op de jaarlijkse besluiten bedoeld in artikel 27, derde lid, in de drie direct daaraan voorafgaande jaren.

DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN
KONINKRIJSRELATIES,

DE MINISTER VAN FINANCIËN,

Toelichting op de bijlage

In de bijlage bij deze rijkswet worden de normen die in deze rijkswet zijn vastgesteld, samengebracht en geconcretiseerd. De beoogde toepassing wordt toegelicht. Zo wordt een overzicht gecreëerd dat gemakkelijk toepasbaar is in de praktijk. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen A) financiële normen, B) financieel beheernormen en als laatste C) institutionele normen die alleen van toepassing zijn voor laten vervallen van deze rijkswet. Voor de definities wordt verwezen naar de artikelsgewijze toelichtingen op hoofdstuk 2 van deze rijkswet.

De normen staan onder elkaar. In de drie kolommen van het overzicht staan de voorwaarden voor drie situaties. Het gaat daarbij om (I) de voorwaarden om gebruik te kunnen maken van leenfaciliteit als bedoeld in artikel 10, (II) de voorwaarden om in het daaropvolgende begrotingsjaar de toezicht verplichtingen te verlichten als bedoeld in artikel 28, en (III) de voorwaarden voor het laten vervallen van deze rijkswet en dus het beëindigen van financieel toezicht door de raad van ministers van het Koninkrijk als bedoeld in artikel 42. In het overzicht betekent een plusteken (+) dat de voorwaarde van toepassing is voor die situatie en een minteken (-) dat de voorwaarde niet van toepassing is.

Toelichting tabel toetsingskader in bijlage

A) Financiële normen

1. De schuldnorm bedraagt maximaal het in de LWHO artikel 4.1 vastgelegde niveau.
2. Jaarlijks moet minimaal een primair saldo van het in de LWHO in artikel X vastgelegde niveau worden begroot en gerealiseerd.
Bij beoordeling van het jaarverslag kan hierbij het gemiddelde over drie begrotingsjaren, te weten het betreffende begrotingsjaar en de twee daaraan voorafgaande begrotingsjaren, worden betrokken. Dit sluit aan op het IMF advies waarin wordt gesteld dat het exact realiseren van het saldo conform de vastgestelde begroting vaak niet realistisch is, omdat de overheid geen 100% controle heeft over de realisatie van de begroting en nog minder over de economische groei. Hiermee wordt voorkomen dat bijvoorbeeld een financiële tegenvaller de mogelijkheid tot het aantrekken van een Nederlandse lening of het laten vervallen laten vervallen van de wet, in de weg kan staan.
3. Het primair saldo in elke van de begrotingsjaren van de meerjarenbegroting moet aan de norm ten aanzien van het primair saldo voldoen.
4. Het convergentieplan als bedoeld in artikel 4, eerste lid, moet voorzien in een voorgenomen convergentie van de schuld van de collectieve sector naar het schuldanker die ook door het College als realistisch wordt beoordeeld.
5. In de begroting moet een risicoreserve zijn opgenomen als bedoeld in artikel 4, tweede lid.
6. Indien uit artikel 4, vierde lid, volgt dat het automatische correctiemechanisme in werking treedt, dan moet dit in het betreffende begrotingsjaar duidelijk uit de begroting blijken.
7. Indien de raad van ministers van het Koninkrijk in enig jaar op grond van artikel 29, 30 of 31 een aanwijzing heeft gegeven, dient de opvolging daarvan te blijken uit de (toelichting op de) begroting(en) in het daarop volgende ja(a)r(en).
8. De periodieke vaststelling van de collectieve sector als bedoeld in artikel 8, eerste lid, moet tijdig plaatsvinden. Ook de jaarlijkse rapportage over de collectieve sector moet tijdig, conform artikel 8, zesde lid, zijn aangeleverd bij het College om de schuldnorm ten aanzien van de totale geconsolideerde schuld de collectieve sector te kunnen beoordelen.

B) Financieel beheernormen

9. Tijdige aanlevering bij het College van alle stukken uit de begrotingscyclus en uitvoeringsrapportages is een expliciet toetspunt, omdat dit essentieel is voor het kunnen uitoefenen van effectief financieel toezicht.
10. Bij beoordeling van de ordelijkheid en controleerbaarheid wordt gezien:
 - a. of de begroting en het jaarverslag zijn ingericht conform de Comptabiliteitsverordening, en
 - b. of de cijfermatige presentaties van de verschillende documenten uit de begrotingscyclus op elkaar aansluiten.

11. Bij beoordeling of alle verwachte inkomsten en uitgaven in de begroting staan en of de toelichting toereikend is, wordt gezien:
 - a. of de toelichting op de begroting en het jaarverslag ook naar het oordeel van de het College voldoende zijn. Dat betekent dat toelichtingen actueel moeten zijn en dat met name beleidswijzigingen of afwijkingen van de vastgestelde begroting met een budgettaire impact van meer dan AWG 1 mln. goed worden toegelicht en de wijzigingen worden cijfermatig onderbouwd;
 - b. of voor een vollediger inzicht in de overheidsfinanciën aan de begroting en het jaarverslag meerjarige financiële overzichten van eventuele begrotings- en investeringsfondsen en verplichtingen uit PPS'en als bijlagen zijn toegevoegd;
 - c. of het verschil tussen begroting en realisatie op het niveau van economische hoofdcategorie niet groter is dan 10% kan achteraf worden vastgesteld dat de begroting op dat onderdeel niet volledig en/of realistisch was. Als het gewogen gemiddelde van de procentuele verschillen tussen begroting en jaarrekening van de economische hoofdcategorieën groter is dan 10%, wordt niet voldaan aan deze norm. De cijfers uit het jaarverslag worden daartoe vergeleken met de cijfers van de laatst vastgestelde begroting.
12. Bij beoordeling of de begroting actueel en realistisch is, wordt gezien:
 - a. of de begroting is gebaseerd op onafhankelijke meerjarenramingen van de economische groei, recente realisaties van de begroting en recent gepubliceerde nationale statistieken. Aruba en het College stemmen vooraf onderling af welke data (bron, tijdvak en publicatiedatum) voor ieder van de stukken uit de begrotingscyclus als basis zal worden gehanteerd. Ook overige aannames worden met het College afgestemd en per inkomsten- of uitgavensoort wordt aangegeven of deze wordt geïndexeerd.
 - b. of de begroting twee keer per jaar is geactualiseerd door middel van een begrotingswijziging.
Hoewel de Comptabiliteitsverordening 1989 de tussentijdse begrotingswijzigingen niet verplicht stelt, blijkt in de praktijk dat van belang is om twee keer per jaar de begroting te actualiseren. Dit helpt ook te voorkomen dat er grote verschillen tussen begroting en realisatie ontstaan en helpt ook voorkomen dat beleid wordt gevoerd op basis van een onrealistische begroting. Indien de twee begrotingswijzigingen niet zijn vastgesteld, wordt dat in het jaarverslag gemotiveerd.
13. De ordelijkheid en controleerbaarheid wordt met name getoetst aan de hand van de accountantsverklaring op getrouwheid. Indien deze goedkeurend is, wordt voldaan aan deze norm.

Paragrafen

Deze rijkswet schrijft een viertal paragrafen voor die worden beoordeeld op bestaan en werking. De paragrafen zijn bedoeld om bij te dragen aan het *in control* komen. Waar beschikbaar worden internationale standaarden toegepast. Voor de beoordeling van het bestaan van een paragraaf is vereist dat de paragraaf de actuele situatie beschrijft en ingaat op de aspecten zoals benoemd in de artikelsgewijze toelichting op die paragraaf. Voor de beoordeling van de werking is het voornaamste criterium dat in de paragraaf met voldoende onderbouwing wordt toegelicht dat met het in de paragraaf beschreven beleid, het beoogde effect wordt behaald en de overheid *in control* is. Het beoogd effect betekent respectievelijk:

14. Dat de regering de financiële risico's in beeld heeft en dat deze voldoende worden beheerst.
15. Dat de regering voldoende grip heeft op de collectieve sector.
16. Dat de regering met het deelnemingenbeleid actief stuurt op het borgen van specifieke publieke belangen.
17. Dat de regering het financieel beheer voldoende op orde brengt en houdt.

C) Institutionele normen

Voor laten vervallen van deze rijkswet is het daarnaast van belang dat de nationale regelgeving is vastgesteld en wordt nageleefd teneinde de gerealiseerde houdbaarheid van de overheidsfinanciën te borgen:

18. De Comptabiliteitsverordening 1989 is naar het oordeel van de Algemene Rekenkamer voldoende nageleefd.
19. De toezichtsnormen zijn vastgelegd in Arubaanse regelgeving. De gerealiseerde convergentie kan aanleiding vormen voor een actualisatie van de saldonorm op basis van onafhankelijk advies.
20. De onafhankelijke nationale toezichthouder, de Begrotingskamer, is bij Landsverordening ingesteld en conform actief in alle fasen van de begrotingscyclus.

Voor het laten vervallen van deze rijkswet moet minimaal in de drie jaren voorafgaand aan de toetsing aan de normen zijn voldaan.

DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES,
DE MINISTER VAN FINANCIËN,